

Christen Unie

VOOR EEN
WAARDEVOL
DRENTHE

“Voor een waardevol Drenthe”

Verkiezingsprogramma
Provinciale Staten 2019 – 2023
ChristenUnie Drenthe

Foto voorkant: 'Meppel' door Rik Bos, via www.onzesteden.nl

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1.1 Resultaten	5
1.2 Onze missie	5
1.3 Onze kernwaarden	5
1.4 Taakopvatting	6
1.5 De veranderende rol van de overheid	6
1.6 De toekomst van Drenthe	6
Ruimte en water	7
2.1 Ruimtelijk beleid	7
2.1.1 Richting geven en ruimte bieden	7
2.1.2 Waardevol Drenthe	7
2.1.3 Bloeiende binnensteden	7
2.1.4 Wonen	8
2.2 Water	9
2.2.1 Waterkwaliteit en bodem	9
2.2.2 Waterschappen	9
Natuur en landbouw	11
3.1 Volhoudbare landbouw	11
3.2. Robuuste natuur	12
3.3 Bodemdaling	13
3.4 Stad-landrelaties	13
3.5 Faunabeheer en jacht	14
3.6 Glastuinbouw	14
3.7 Bodem en ondergrond	15
Energie en klimaat	16
4.1 Aanpassing aan veranderend klimaat	16
4.2 Voorkomen van verdere opwarming van de aarde	16
4.3 Afbouw fossiele brandstoffen	17
4.4 Opwekking duurzame energie	17
4.5 Energietransitie en communicatie	18
Mens en samenleving	19
5.1 Leefbaarheid	19
5.1.1 Aantrekkelijk wonen	19
5.1.2 Langer thuis wonen	19
5.1.3 Bereikbaarheid	20
5.2 Veiligheid	20
5.3 Zorg en welzijn	21
5.3.1 Iedereen is waardevol	21
5.3.2 Vrijwilligers	21

5.3.3 Waardig ouder worden	21
5.3.4 Goede [ziekenhuis]zorg.....	22
5.4 Vluchtelingen	22
Economie	23
6.1 Sociaal ondernemen stimuleren.....	23
6.2 Iedereen is waardevol	24
6.3 Onderwijs en arbeidsmarkt.....	24
6.4 Gouden handen	25
6.5 Gouden hoofden	25
6.6 Regionale werkgelegenheid	25
6.7 Regionale samenwerking	26
6.8 Van grensregio naar groeiregio	26
6.9 Recreatie en toerisme.....	27
Mobiliteit en bereikbaarheid	28
7.1 Fietsprovincie.....	28
7.2 Openbaar Vervoer.....	28
7.3 Spoor	29
7.4 Verkeersveiligheid	30
7.5 Elektrisch rijden.....	30
7.6 Groningen Airport Eelde	30
Kunst, cultuur & sport	31
8.1. Kunst	31
8.1.1 Musea	31
8.1.2 Monumenten	31
8.1.3 Kerkelijk erfgoed	32
8.1.4 Kunsten.....	32
8.2. Cultuur	32
8.2.1 Cultuureducatie.....	32
8.2.2 Bibliotheken.....	32
8.2.3 Regionale media	33
8.3. Sport	33
Bestuur & Financiën	34
9.1 Verschillende overheidslagen, één missie	34
9.2 Taakopvatting	34
9.3 Bestuursstijl.....	35
9.4 Financiën	36

Hoofdstuk 1

Inleiding

Bij de provinciale Statenverkiezingen gaat het over mensen. Over u en over mij. Over onze ouders, onze kinderen, onze burens, de leerkracht op de school, onze werkgever en onze werknemers. Deze verkiezingen gaan ook over de leefomgeving van mensen. Over wonen, over reizen met auto of openbaar vervoer, over recreëren, over landschap, groen en water, en ook over cultuur, musea en kerken. Allemaal zaken die we van waarde vinden omdat het om mensen gaat.

De ChristenUnie gaat en staat "Voor een waardevol Drenthe".

Daarbij laten we het niet bij woorden alleen. In de afgelopen jaren heeft de ChristenUnie Drenthe laten zien vanuit christelijk-sociale uitgangspunten politiek actief te zijn. Dat hebben we gedaan door een actieve en betrokken Statenfractie en door deelname in het college van Gedeputeerde Staten. We zijn dankbaar voor het werk dat we hebben mogen doen en de zegen die we op ons werk hebben gekregen.

Dat willen we ook de komende jaren weer laten zien. Als volksvertegenwoordigers willen we navolgers van Jezus Christus zijn. Dat betekent integer politiek handelen bij een open Bijbel. Dat is de manier waarop we het goede voor de Drentse samenleving zoeken. Daar verbinden we ons persoonlijk aan.

1.1 Resultaten

In de afgelopen vier jaar heeft de ChristenUnie in Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten gewerkt aan het bestuur van de provincie Drenthe. De ChristenUnie heeft met succes de veiligheid van onze provincie op de agenda gezet. Zo is er meer aandacht voor de gevolgen van de gaswinning en gasopslag in Drenthe. Tegelijk zijn er grote stappen gezet om Drenthe energieneutraal te maken. We hebben met succes gestreden voor het behoud van Rijksbanen zoals bij de gevangnissen in Veenhuizen en bij de rechtbank in Assen. De ChristenUnie heeft het initiatief genomen voor het versneld vervangen van asbestdaken in Drenthe. Dit is goed voor de volksgezondheid, het levert een besparing van energie op en het is een stimulans voor de regionale werkgelegenheid. Daarbij hebben we ook telkens aandacht gevraagd voor een integer openbaar bestuur, dat samen met de inwoners van Drenthe zoekt naar het goede voor Drenthe. Daarbij hebben we ook steeds aandacht gevraagd voor de ondermijnende werking van criminele activiteiten en de bestrijding daarvan.

1.2 Onze missie

De ChristenUnie is een politieke partij, die zich baseert op de Bijbel en werkt aan een wereld die eerlijk is en leefbaar blijft, ook voor onze kinderen. De ChristenUnie vindt iedereen van evenveel waarde. We zetten ons in voor een samenleving waarin mensen zorgen voor elkaar. We komen op voor hen, die niet voor zichzelf op kunnen komen en zorgen goed voor de natuur, die we van God hebben gekregen. Op deze manier geven we ons geloof een stem.

1.3 Onze kernwaarden

Wij geloven dat God mensen tot bloei laat komen in relaties als mensen samenwerken en voor elkaar zorgen. Deze dienstbare samenleving vraagt een betrokken, maar ook een bescheiden overheid. De ChristenUnie wil een overheid, die er op gericht is dat mensen hun talenten kunnen ontwikkelen en in vrijheid verantwoordelijkheden kunnen nemen.

God maakt mensen verantwoordelijk door ze vrijheid te geven. Het is de taak van de overheid om deze vrijheid te beschermen en te respecteren. Alle mensen hebben het recht om in vrijheid hun geloof en overtuiging te delen, met elkaar, met hun kinderen en in de samenleving.

Alle leven is Gods waardevolle gift. Daarom zetten wij ons in voor duurzame ontwikkeling van en een zorgvuldige omgang met heel Zijn schepping. Wij zetten ons in voor de waardigheid en de rechten van alle mensen: krachtig of kwetsbaar, geboren of ongebooren, nabij of veraf.

*Onze missie en onze kernwaarden vormen het fundament voor alle keuzes die we maken.
Daar mag u ons aan houden. In dit verkiezingsprogramma beschrijven wij
hoe we dit concreet willen maken in de komende vier jaar.*

1.4 Taakopvatting

De provincie heeft wettelijke taken, die zich vooral richten op ruimte en economie, twee onderwerpen die weer samen komen in het omgevingsbeleid. Naast de wettelijke taken kan de provincie zelf bepalen welke taken zij wil aanpakken. Er is immers sprake van een open huishouding, zoals vastgelegd in artikel 124 van de Grondwet. Omdat provincies zo verschillend zijn, is het belangrijk dat die open huishouding blijft bestaan. De basisgedachte van de ChristenUnie is, dat een taak het beste zo dicht mogelijk bij de inwoners kan worden uitgevoerd. Een beslissing wordt bij voorkeur genomen op de plaats waar die ook effect heeft.

Een uitgebreidere visie op onze taakopvatting en de bestuursstijl die wij willen hanteren, staat beschreven in hoofdstuk 9.

1.5 De veranderende rol van de overheid

De rol van de overheid verandert. Een dienstbare overheid zorgt voor verbinding als makelaar en schakelaar tussen private en maatschappelijke partijen, legt verbindingen door ongedachte coalities te stimuleren, organiseert niet alles zelf maar maakt het mogelijk dat anderen het zelf kunnen organiseren.

In tijden van verandering is er meer dan ooit behoefte aan een overheid die richting geeft, wenkend perspectief biedt, een visie heeft die energie geeft en mensen inspireert, die uitnodigt en bindt. De rol van de overheid is stimulerend en initiërend, vanuit een hoog ambitieniveau. Door de lat hoog te leggen daagt de overheid de markt en samenleving uit.

De overheid moet ook ruimte bieden: dit kan financiële ruimte zijn (fiscale voordelen, aanloopinvesteringen) maar ook juridische ruimte (regelluwe zones), institutionele ruimte (organisatorische opzet, integrale wijze van werken) en mentale ruimte (out of the box-denken en risicostrategie). Het wegnemen van belemmeringen is een belangrijke taak in het bieden van ruimte.

1.6 De toekomst van Drenthe

Wij zijn trots op Drenthe! Trots op de prachtige natuur in onze provincie. Trots omdat er elke dag tienduizenden vrijwilligers klaar staan om anderen te helpen. Trots op die duizenden ondernemers die onze economie en werkgelegenheid willen versterken. Maar we maken ons ook zorgen. Hoe zorgen we ervoor dat iedereen, ongeacht achtergrond of handicap, volwaardig mee kan doen in onze maatschappij? Hoe zorgen we voor voldoende werkgelegenheid, ook voor de volgende generatie? Hoe zorgen we ervoor, dat iedereen in een huis kan wonen dat passend is bij zijn of haar levensfase? Wat kunnen we doen om onze aarde te beschermen?

Daarvoor hebben we een visie en plannen voor de toekomst. Die beschrijven we in dit verkiezingsprogramma.

Hoofdstuk 2

Ruimte en water

2.1 Ruimtelijk beleid

De provincie heeft een grote verantwoordelijkheid bij de planning en inrichting van onze leefomgeving. Alle keuzes, die we maken bij de inrichting van onze ruimte, hebben gevolgen voor de toekomst. Wij voelen een grote verantwoordelijkheid om onze ruimte zo in te richten, dat we voor toekomstige generaties een goede leefomgeving achter laten. Wij noemen dit Ruimtelijk Rentmeesterschap.

2.1.1 Richting geven en ruimte bieden

De overheid heeft een dienstbare rol, die twee kanten heeft: ze moet richting geven en ruimte bieden. Zij beantwoordt de vraag waar we naartoe moeten, waar we willen staan. Ze beschermt de publieke structuur waarin alle maatschappelijke spelers ruimte hebben. Rechtvaardigheid is hierin de kern. Rechtvaardigheid is gericht op verzoening en herstel en geeft ruimte om te ontwikkelen en te groeien. Het geeft kansen. De overheid moet er wel voor zorgen, dat er een maatschappelijk vangnet blijft bestaan. Niet alleen mensen kunnen in een kwetsbare positie raken. Ook gemeenschappen, wijken, buurten en de natuur.

In het ruimtelijk beleid van de provincie vinden wij drie zaken van groot belang: duurzaamheid, sociale kwaliteit en ruimtelijke kwaliteit. Dit betekent dat de ChristenUnie liever ziet, dat gebouwen worden hergebruikt of een andere functie krijgen dan dat er steeds maar meer wordt bijgebouwd. Ook kiezen we ervoor om zoveel mogelijk binnenstedelijk te bouwen en zo min mogelijk in het groen. We zoeken bij bouwprojecten steeds naar een koppeling met energiebesparing en duurzame energieopwekking. Zo geven we richting aan de inrichting van onze leefomgeving.

De provincie is niet alleen verantwoordelijk voor onze leefomgeving. We delen die met gemeenten, waterschappen en het Rijk. Bovenal is het belangrijk, dat inwoners en omwonenden worden betrokken bij de te maken keuzes. Zo zorgen we voor lokaal draagvlak en kunnen inwoners, bedrijven en belangenorganisaties zelf een bijdrage leveren aan de plannen. Op deze manier willen we ruimte bieden aan al die mensen om zelf hun leefomgeving in te richten.

2.1.2 Waardevol Drenthe

Drenthe is waardevol. De identiteit en aantrekkelijkheid van Drenthe is uniek. Dat zien we in de rust, de ruimte, de natuur en het landschap, maar ook in de oorspronkelijkheid, het noaberschap, de kleinschaligheid en de menselijke maat. Dat is het waard om te behouden, te beschermen en te ontwikkelen. Dat betekent, dat de inrichting van de openbare ruimte moet aansluiten bij het karakter van landschappen, dorpen en steden. Tegelijk komen er ook uitdagingen op ons af, die niet gemakkelijk samengaan met deze Drentse waarden. Zo willen we de gevolgen van de klimaatverandering opvangen, overstappen naar een duurzame energievoorziening en zetten we ons in voor het behoud van biodiversiteit. Daarnaast zetten we ons in voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat en willen we meer werkgelegenheid voor onze inwoners. Dit alles vraagt om een zorgvuldige afweging.

2.1.3 Bloeiende binnensteden

Bloeiende binnensteden (in de provinciale Omgevingsvisie: sterke steden) met maatschappelijke en sociaal-culturele voorzieningen zijn van grote betekenis voor de leefbaarheid in Drenthe. We zien dat de binnensteden onder druk staan door veranderingen in de detailhandel. Hierop wordt ingespeeld met de Retailagenda en het Binnenstadsfonds. De winkelgebieden in de Drentse steden moeten meer worden geconcentreerd en het aantal vierkante meters winkelvloeroppervlakte moet worden verminderd. Dit betekent ook dat gedeelten van de

binnensteden van functie moeten veranderen. De Herstructureringsregeling Ruimtelijke Kwaliteit ('sloopfonds') verdient om deze reden een vervolg.

- + We ondersteunen de vier steden (Hoogeveen, Emmen, Meppel & Assen) en de regionale kernen (Roden, Beilen & Coevorden) bij hun **transformatieopgaven**. Zo worden ze gestimuleerd om hun binnensteden en centra aantrekkelijk en toekomstbestendig te maken.
- + We **stimuleren het hergebruik** van bestaande gebouwen. Zowel in steden en dorpen (lege kantoren, winkels, maatschappelijk vastgoed en bedrijfsgebouwen) als op het platteland (vrijkomende agrarische bebouwing door stoppende boeren) is er veel leegstaand vastgoed. Veel van de nieuwe ruimtevrage kan door hergebruik, transformatie of sloop/nieuwbouw in bestaande panden worden gerealiseerd.
- + De komst van **weidewinkels** en winkelcentra (grootschalige retail) in het buitengebied staan we niet toe.
- + We beperken en dringen het **overschot** aan bedrijfs- en kantoorruimte in regionale en gemeentelijke ruimtelijke plannen terug.
- + De **ladder voor duurzame verstedelijking** wordt gebruikt als uitgangspunt bij het maken van provinciaal beleid en bij de toetsing van gemeentelijke plannen.
- + We stimuleren de **regionale afstemming** op de kantoren- en bedrijventerreinenmarkt.
- + Ruimtelijke plannen moeten ook een plan voor de opwekking van duurzame energie, klimaatadaptatie en de zorg voor goed waterbeheer bevatten.

2.1.4 Wonen

Een goed en betaalbaar huis in een prettige wijk of dorp is voor iedereen belangrijk. De bereikbaarheid van de juiste woningen is helaas niet vanzelfsprekend. Bijna 7 op de 10 woningen in Drenthe is een koopwoning; dit is ruim meer dan gemiddeld in Nederland (57%). Dit betekent dat het aandeel huurwoningen in Drenthe lager is dan in Nederland. Dat geldt ook voor het aantal sociale huurwoningen. Daarin moet verandering komen.

De komende jaren zal er druk ontstaan op de woningmarkt, zowel onder huur- als koopwoningen. Dit komt door de lichte bevolkingsgroei en vooral door de groei van het aantal huishoudens en heel specifiek van de eenpersoonshuishoudens in de regio. Ook groeit de groep 80-plussers, die niet in een verpleeg- of verzorgingstehuis woont, fors. Er zal in Drenthe meer behoefte zijn aan een ander type woning; meer voor kleinere huishoudens en ouderen, minder voor gezinnen. De woningvoorraad moet toekomstbestendiger worden. Bestaande woningen kunnen worden aangepast zodat mensen langer thuis kunnen blijven wonen.

Daarnaast voldoen veel woningen niet meer aan de [kwaliteits-] eisen van deze tijd. We spannen ons er voor in dat woningen worden gemoderniseerd of vervangen door nieuwe, om ook aan onze energie- en klimaatdoelen te voldoen. Dit kost veel geld, terwijl de opbrengsten op zich laten wachten. De ChristenUnie wil dat de provincie zich er voor inspant dat deze aanpassingen betaalbaar zijn.

- + De provincie gaat samen met gemeenten en woningcorporaties om tafel om de beschikbaarheid van sociale en particuliere **huurwoningen** te waarborgen.
- + De provincie werkt samen met gemeenten aan een **toekomstbestendige woningvoorraad** die voorziet in de behoefte aan andere woningen.
- + Nieuwbouw van woningen en gebouwen wordt **energieneutraal** en onafhankelijk van fossiele energie. Dit betekent ook dat nieuwbouw niet meer wordt aangesloten op **aardgas**. In de bestaande bouw zetten we in op een grootschalige warmtetransitie.
- + Er worden, samen met banken en de rijksoverheid, nieuwe financieringsmodellen ontwikkeld om woningen (en aanpassing van woningen) **betaalbaar** te houden.

2.2 Water

Water is van levensbelang voor mensen, dieren en planten. Een teveel of een tekort aan water vormt al gauw een bedreiging. De ChristenUnie wil dat Nederland een veilig land is en ondersteunt daarom voluit het werk in het deltaprogramma waarin de overheden samenwerken aan het vergroten van de veiligheid. Wij willen daarom dat in de ruimtelijke ordening rekening wordt gehouden met waterveiligheid.

In de zomer van 2018 zijn we geconfronteerd met grote en langdurige droogte. Klimaatdeskundigen verwachten dat de zomers veel droger zullen worden. We moeten ons dus niet alleen beschermen tegen het water door goede dijken, maar ook zoeken naar maatregelen waarmee we droogte kunnen opvangen. Er moet gedacht worden aan manieren om met waterbeheermaatregelen hittestress in steden en dorpen te verminderen. Samen met de waterschappen en gemeenten zoekt de provincie naar maatregelen om water langer vast te houden om er voor te zorgen, dat verzilting van landbouwgrond en verdroging van natuurgebieden wordt tegengegaan. Bij het opstellen van ruimtelijke plannen wordt steeds uitgebreid aandacht besteed aan goede opvang en goed beheer van water. Zo zorgen wij ervoor dat onze omgeving voorbereid is op de klimaatverandering.

2.2.1 Waterkwaliteit en bodem

Het creëren van schone en ecologisch gezonde watersystemen vereist veel aandacht van de provincie en de waterschappen door onder andere beperking van ongewenste uitstoot van milieuverontreinigende middelen en aanleg van natuurvriendelijke oevers.

De waterkwaliteit is in de afgelopen jaren fors verbeterd. Voor kwetsbare systemen zal nog een verbeterslag gemaakt kunnen en moeten worden. Voor een groot deel van Drenthe is het doel bereikt. Verder reduceren van fosfaatgehalten in de bodem is in een deel van onze provincie, met haar humusarme zandgronden, niet wenselijk, omdat op die manier ook de opslagcapaciteit van bodemwater in droge perioden in gevaar komt. Uitspoelen van nutriënten naar het oppervlaktewater dient voorkomen te worden. De ChristenUnie is daarom voorstander van het inzaaien van groenbemesters na de oogst. Bloemrijke bermen en spuitvrije zones en de combinatie met precisielandbouw zijn dan ook ontwikkelingen, die we van harte ondersteunen. Samengevat willen we de kwaliteit van de bodem verbeteren en daarmee de waterbinding en de beschikbaarheid van beschikbare voedingsstoffen voor flora en fauna vergroten.

2.2.2 Waterschappen

Landbouw, natuur en bebouwing in een gebied stellen elk hun eigen eisen aan het optimale beheer van water. Klimaatbestendigheid van de leefomgeving zal een grotere rol gaan spelen in de komende periode. Daar waar koppelkansen zich voordoen, is de ChristenUnie voorstander van het benutten daarvan. Zo kan ruimte voor water benut worden voor recreatie of voor de energietransitie. Samen met de waterschappen kijken we naar mogelijkheden om de natuur en de bewoners optimaal te beschermen tegen te natte en te droge voeten. De komende periode wil de ChristenUnie concreet afspraken maken over het verder terugdringen van medicijnresten in het effluent van waterzuiveringen.

- + **Klimaat- en hittestressbestendigheid** zijn speerpunten van beleid.
- + Er wordt gezocht naar concrete en **gebiedsgerichte oplossingen** om in lage gebieden veilig te kunnen wonen en werken, zoals bijvoorbeeld in Meppel.
- + Samen met betrokken bewoners en waterschappen zoeken we naar concrete oplossingen om te komen tot **waterberging** in gebieden waar dat nodig is.
- + Een volledige implementatie van de **Kaderrichtlijn Water** in de periode 2019-2022; eventuele achterstanden worden via een inhaalslag naar het benodigde niveau gebracht.
- + Het **waterverziltingsprobleem** wordt aangepakt door een combinatie van waterbeheermaatregelen, door teelt van geschikte gewassen die de waterverziltiging tegen gaan en door onderzoek naar gewassen die gedijen in zilte omgevingen.
- + Voor een goed waterbeheer en watergebruik is een **integrale aanpak** van landbouw, weidevogelbeleid, natuurbeheer en waterbeheer nodig.

- + We willen een evenwichtig waterbeheer waarbij per gebied gekeken wordt naar de belangen van de agrarische sector, natuurbelangen, klimaat en wonen.
- + Er wordt een heldere **kaderstelling** geformuleerd zodat waterschappen hun taak kunnen uitvoeren.
- + Er vindt goede afstemming met gemeenten en waterschappen plaats bij de planning van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen.
- + De provincie zoeken naar '**koppelkansen**', om bij projecten door waterschappen ook direct natuurdoelen en recreatievoorzieningen te realiseren.

Natuur en landbouw

3.1 Volhoudbare landbouw

Zoals in de landbouwvisie van onze minister van LNV staat, dient er geen tegenstelling tussen landbouw en natuur te zijn. De ChristenUnie zet zich in om de landbouwsector te transformeren naar 'volhoudbare landbouw'. Met andere woorden: landbouw die bijdraagt aan een duurzame voedselvoorziening, die zorg draagt voor het in stand houden en/of verbeteren van de bodem, de biodiversiteit en het klimaat en die tegelijkertijd economisch rendabel is.

Om 'volhoudbaar' te zijn dient de landbouw ook klimaatneutraal en circulair (kringlooplandbouw) te worden, gericht op het optimaal inzetten en hergebruiken van grondstoffen en producten en het zoveel mogelijk voorkomen van reststoffen, afval en schade aan het milieu.

De ChristenUnie wil de landbouw ondersteunen om zo, samen met boeren, de natuur te versterken. Vanuit deze gedachte is de ChristenUnie een groot voorstander van de 'volhoudbare landbouw', die volgens de ChristenUnie bouwt op:

- + een **eerlijk verdienmodel** voor de boer zodat maatschappelijke baten ook daadwerkelijk vertaald worden in verdiensten voor de boer;
- + **toekomstgerichtheid**, door steun aan jonge boeren;
- + een betere verbinding tussen **boeren en burgers**, met kortere ketens;
- + functionele **biodiversiteit**;
- + het bevorderen van (wilde) flora en fauna op boerenland, zoals **boerenlandvogels**, onder meer door natuur- en landschapsbeheer te vergoeden;
- + het behoud van landschaps- en cultuurhistorische elementen;
- + het verkleinen van de negatieve effecten van de landbouw op natuurwaarden in de omgeving, niet door strengere eisen te stellen dan landelijke richtlijnen, maar door ruim baan te geven aan en het stimuleren van **niet-chemische gewasbescherming**;
- + harmonie tussen **landbouw en natuur**.

De transitie naar een circulaire, klimaatneutrale en volhoudbare landbouw (al dan niet aangevuld met maatschappelijke diensten), die ook economisch rendabel is, is een proces van lange adem. Er bestaat geen blauwdruk voor de weg daar naar toe. Nu al zijn er veel initiatieven en innovaties, die stappen in de goede richting vormen. Een goed voorbeeld daarvan is in onze provincie de Stichting 'De Veldleeuwrik'. De provincie kan die initiatieven stimuleren en de partners faciliteren die daaraan werken.

- + We stimuleren agrarische natuurverenigingen ofwel collectieven, die de '**volhoudbare landbouw**' praktisch invullen.
- + Er is blijvende aandacht voor **innovatie** in de landbouw, vooral als het gaat om het sluiten van kringlopen en het tegengaan van bodemdaling.
- + **Experimenten** met akkerranden boordevol akkerkruiden, strokenteelt, precisielandbouw en nieuwe technologie met robots worden gestimuleerd. Gebruik alle innovaties om te komen tot een 'volhoudbare landbouw'.
- + **Schaalvergroting** wordt alleen toegestaan wanneer het een bijdrage levert aan het vergroten van de duurzaamheid en het dierenwelzijn.
- + **Toekomstgericht landbouwonderwijs** wordt bevorderd: onderwijs dat niet achterloopt op de innovatieve ontwikkelingen. We moeten de 'best practices' met onderwijsorganisaties delen.
- + We bevorderen het bezoek van (basisschool)leerlingen aan agrarische bedrijven in de omgeving.

- + Het robuuste ecologische hoofdstructuur **Natuurnetwerk Nederland** (NNN) wordt verder ontwikkeld, en die wordt gekoppeld aan de bijbehorende landschappelijke hoofdstructuur.
- + Met voortvarendheid worden de beschikbare middelen ingezet ter realisatie van het NNN. Het belonen van Groene en Blauwe diensten met landschapselementen en er voor zorgen, dat dit in de bedrijfsvoering wordt geïntegreerd.
- + Boeren krijgen een **adequate vergoeding** voor natuur- en landschaps- en weidevogelbeheer; de administratieve lasten moeten laag zijn.
- + Er komt een integrale aanpak van de **stikstofproblematiek**. Dit probleem moet bij de bron worden aangepakt. Om de stikstofdepositie op natuurgebieden terug te brengen, wordt de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) voortgezet. Maatregelen, die ingezet worden, moeten gaan leiden tot een vermindering van de neerslag van schadelijke stoffen op het land (zoals stikstof). De plannen voor effectgerichte maatregelen moeten worden afgerond en uitgevoerd. Monitoring van de daadwerkelijke neerslag van schadelijke stoffen en eventuele bijstelling van de plannen is essentieel.
- + We ondersteunen **jonge boeren** zodat zij in onze provincie een goede toekomst kunnen opbouwen.
- + **Vrijkomende Agrarische Bebouwing** (VAB) mag niet leiden tot verrommeling van het buitengebied. De provincie helpt boeren bij bedrijfsbeëindiging om hun panden een goede bestemming te geven.

3.2. Robuuste natuur

De ChristenUnie wil dat ook volgende generaties kunnen genieten van de grootsheid van Gods schepping. Juist in de natuur herkennen we die grootsheid. Als we de natuur geweld aandoen, schaden we onszelf en onze leefomgeving.

Overall om ons heen zien we dat milieuvervuiling de natuur aantast, dat de biodiversiteit (soortenrijkdom) onder druk staat en dat natuur vaak in de verdrukking komt door economische activiteiten. Recente onderzoeken maken duidelijk, dat vooral bijen en andere insecten in aantal sterk achteruit zijn gegaan, terwijl die van levensbelang zijn voor de bestuiving van gewassen. Ook het aantal boerenlandvogels neemt nog steeds af. De natuur levert schoon drinkwater en allerlei andere 'ecosysteemdiensten', waarvan de waarde moeilijk in geld is uit te drukken, maar die wel van levensbelang zijn. De ChristenUnie zet zich daarom in voor de versterking van de natuur en het stoppen van de afname van biodiversiteit.

De ChristenUnie vindt het belangrijk, dat er zorgvuldige regels zijn die de natuur beschermen, de belangen van de natuur afwegen tegen andere belangen en die samenhang creëren met de verduurzaming van de economie en het tegengaan van klimaatverandering.

De rijksoverheid heeft het natuurbeleid gedecentraliseerd naar de provincies, die nu met een gebiedsgerichte aanpak invulling kunnen geven aan het natuurbeleid. Het NNN, met daarin de Natura 2000-gebieden, is een samenhangend netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. De provincie heeft als doel dit netwerk te ontwikkelen. De beheerders en eigenaren van deze terreinen zijn de belangrijkste partners voor dit natuurbeleid en voor behoud van de soortenrijkdom.

Een goed natuurbeleid kan niet zonder langjarige kaders voor doelen en vergoedingen, een adequate ruimtelijke sturing, een passende beloning voor geleverde diensten, en een intensieve samenwerking tussen overheid, terreinbeheerders, boeren en particulieren.

De afgelopen jaren zijn projecten opgestart om de akker- en weidevogelstand te verbeteren. De verbeterde samenwerking tussen diverse belanghebbenden heeft echter nog niet geleid tot een toename van het aantal vogels. We willen de komende periode dan ook onderzoeken hoe we de weide- en akkervogelstand effectiever kunnen ondersteunen.

- + We willen **extra investeren** in natuur en waterkwaliteit voor de toekomst van de schepping en onze kinderen.

- + We geven hoge prioriteit aan het **Deltaplan Biodiversiteit**, waarin natuur- en landbouworganisaties samenwerken, onder meer in het tegengaan van de zorgelijke achteruitgang van het aantal insecten.
- + Drenthe moet bijdragen aan een snelle afronding van het NNN. Het doel van een kwalitatief goed functionerend NNN blijft recht overeind en robuuste ecologische verbindingzones zijn nodig om natuurgebieden met elkaar te verbinden.
- + De provincie zorgt voor de bescherming van de **Natura 2000-gebieden**, waarvoor we een internationale verantwoordelijkheid dragen. De kernkwaliteiten van de Nederlandse landschappen en aardkundige monumenten verdienen een wettelijke bescherming. In de Omgevingsvisie worden de waarden van stilte en duisternis veiliggesteld.
- + We willen **toegankelijke natuur**; een fijnmazig netwerk van fiets- en wandelpaden is daarvoor belangrijk.
- + Er komt een betere samenhang van natuur- en klimaatbeleid: **klimaatadaptatie** krijgt de juiste prioriteit in het natuurbeleid.
- + De provincie geeft hoge prioriteit aan de **bestrijding van exoten** omdat invasieve soorten voor miljarden euro's schade zorgen.
- + Het Deltaplan voor de **boerenlandvogels** wordt uitgevoerd. Uit natuurrapportages blijkt, dat het vooral slecht gaat met weide- en akkervogels. De rijksoverheid wil de bescherming van weidevogels een extra stimulans geven en provincies moeten daarop effectief op inspelen.
- + De **nulstand** voor everzwijnen en exoten willen we handhaven.
- + Met alle mogelijke (wettelijke) middelen gaan we de negatieve effecten van de **wolf** tegen.

3.3 Bodemdaling

De bodemdaling in de voormalige veengebieden lijkt een zwaar onderschat probleem. De oxidatie van het veen als gevolg van een lage waterstand levert een enorme bijdrage aan de klimaatopwarming, want grote hoeveelheden koolstof uit de bodem komen in de atmosfeer. De ChristenUnie is van mening, dat we fundamenteel anders moeten gaan werken om zo de bodemdaling flink te vertragen en zo mogelijk zelfs te stoppen. Wij zijn voor het verhogen van de grondwaterstand in (delen van) de veenkoloniën om daarmee de verdergaande oxidatie een halt toe te roepen. Dit zal niet integraal maar gebiedsgericht moeten plaatsvinden. Waar mogelijk dienen hier koppelkansen met energie en natuurdoelen benut te worden.

- + Onderbemaling kent een grens. Een **hoger waterpeil** is in veel gebieden noodzakelijk om aan de klimaat- en veiligheidsdoelstellingen te kunnen voldoen.
- + We stimuleren het opbouwen van economische ketens waardoor "natte teelt" voor landeigenaren een haalbare keuze wordt.
- + In overleg met alle belanghebbenden worden **gebiedsgerichte plannen** gemaakt waarin wordt beschreven op welke manier de bodemdaling per gebied kan worden tegen gegaan.
- + **Innovatieve methodes** om de bodem weer te laten stijgen, zoals teelt van veenmos, worden verder ontwikkeld.
- + Knelpunten in de **waterveiligheid**, die ontstaan door de bodemdaling, worden opgelost.

3.4 Stad-landrelaties

De ChristenUnie wil zich inzetten voor een goede samenwerking tussen de landbouwsector en de ondernemers en inwoners van het stedelijk gebied. Wij vinden het belangrijk, dat onze inwoners in stedelijke gebieden zich bewust zijn van waar hun voedsel vandaan komt, wat er in de landbouwsector speelt en waarom er bepaalde keuzes worden gemaakt.

Wij zijn van mening, dat de landbouwsector de relatie stad-land flink kan versterken. Het stedelijk gebied in de omgeving is steeds belangrijker als afzetgebied. Veel inwoners van de stad hebben een eerlijke prijs over voor producten uit de buurt met een aansprekend verhaal en ze stellen steeds hogere eisen aan dierenwelzijn en landschappelijk schoon. Het draagvlak bij (kritische) burgers kan toenemen als er meer zicht is op de landbouw

en de dilemma's die er spelen. De nadruk komt meer te liggen op korte ketens en op samenwerking tussen producenten bij het vermarkten van producten.

In vrijwel alle regio's liggen er kansen voor de landbouw in het zoeken van een sterke verbinding met de stad, niet alleen voor de afzet van hoogwaardige voedselproducten, maar ook voor verdere verbreding. De groei van het aantal inwoners betekent een groeiende stroom mensen, die er in hun vrije tijd op uit trekken. Deze vrijetijdseconomie vergt een aantrekkelijk agrarisch landschap, met vooral grondgebonden landbouwbedrijven, die passen bij de schaal van het cultuurhistorisch waardevolle landschap.

- + De oprichting van **nieuwe coöperaties** worden gestimuleerd, zodat boeren en tuinders zich kunnen verenigen om samen sterk te staan tegenover de machtige inkooporganisaties en supermarkten.
- + Het oprichten van **regionale voedselmarkten** met gebiedscoöperaties, die het voedsel rechtstreeks van boeren naar burgers loodsen wordt gestimuleerd.
- + Het stimuleren van **streekfondsen**. Agrarisch natuurbeheer is niet alleen van boeren, maar vraagt ook betrokkenheid van burgers en bedrijven.

3.5 Faunabeheer en jacht

De ChristenUnie vindt, dat het verantwoord is om jacht toe te staan als onderdeel van goed faunabeheer. Het is een illusie, dat we de natuur in Nederland helemaal de vrije hand kunnen geven. Het beheer van flora en fauna is nodig om te voorkomen, dat een populatie de draagkracht van een gebied te boven gaat. Hierbij dient jacht niet als een sluitstuk te worden gezien, maar als een integraal onderdeel van een pakket maatregelen, dat het beheer van een natuurgebied nodig heeft. De discussie over de beste vorm van faunabeheer moet starten bij de draagkracht van een gebied en de vraag hoeveel schade en natuurlijke sterfte we door voedseltekorten accepteren. De uitkomst daarvan is bepalend voor beheersmaatregelen, waarvan de jacht er één is. We hechten daarbij aan transparantie. Er moet sprake zijn van planmatig beheer op basis van tellingen vooraf en verantwoording achteraf. Het vernietigen van geschoten wild is een onacceptabele vorm van voedselverspilling. Planmatig beheer door afschot moet hand in hand gaan met het benutten van vlees. De ChristenUnie daagt jagers uit ervoor te zorgen, dat geschoten wild in de voedselketen wordt opgenomen.

- + Er komt een regeling, die het voor boeren gemakkelijker en goedkoper maakt om **wildschade** te kunnen opgeven.
- + Er moet voldoende menskracht zijn voor **vergunningverlening en handhaving**.
- + Om **voedselverspilling** tegen te gaan wordt geschoten wild opgenomen in de voedselketen.

3.6 Glastuinbouw

De glastuinbouw is een belangrijke economische drager in enkele regio's. De provincie zal deze sector ondersteunen en innovatieve ontwikkelingen stimuleren, die de duurzaamheid vergroten. Samen met de sector wordt gezocht naar innovatieve oplossingen en mogelijkheden. In het kader van Greenport- ontwikkelingen wordt actieve Europese steun gezocht voor innovatie, transport en arbeid. Sterke concentraties in specifiek aangewezen gebieden maken, dat een omvangrijk cluster van tuinbedrijven, toeleveranciers en afnemers, logistieke bedrijven, kennis- en onderzoeksinstituten en advies- en dienstenbureaus elkaar versterken, zodat hoogwaardige en duurzame tuinbouwcomplexen ontstaan. Tegelijkertijd wordt de glastuinbouw ook gewezen op haar verantwoordelijkheid om de impact op de omgeving te verminderen door aandacht voor schone productie en door de lichthinder flink te verminderen.

- + **Clustering** en **schaalvergroting** dienen een bijdrage te leveren aan de verdere verduurzaming van de glastuinbouw.
- + We zetten in op het versterken van de **innovatieve kracht** van de glastuinbouw op de terreinen van teelt, transport, onderzoek, kennis en arbeid.
- + We creëren randvoorwaarden om een **goede bedrijfsvoering** mogelijk te maken.

- + **Geothermie** kan een goed alternatief zijn voor de warmtebehoefte in de glastuinbouw. De provincie stimuleert het onderzoek en de toepassing daarvan.
- + Nieuwe kassencomplexen moeten **klimaatneutraal** zijn en niet meer afhankelijk van fossiele energie.

3.7 Bodem en ondergrond

De bodem vraagt om zorgvuldig beheer en is onderdeel van ruimtelijke planning. Een goede bodem is belangrijk voor landbouw en natuur. Op veel plekken is de bodem "uitgeput". Daarom stimuleren we projecten die de bodem beschermen en weer terug brengen in oorspronkelijke staat.

De bodem en de ondergrond worden voor steeds meer functies gebruikt. Daarom dient ruimtelijke ordening zich ook op het gebruik van de bodem te richten. Veel functies (grondwater, drinkwater, bekabeling, winning van grondstoffen, opslag) vragen om een zorgvuldige afweging. De structuurvisie ondergrond wordt daarom herzien. Het uitgangspunt daarbij wordt duurzaam gebruik van bodem en ondergrond.

Energie en klimaat

Het provinciale energie- en klimaatbeleid van de ChristenUnie staat in het teken van de Bijbelse opdracht om te bouwen en te bewaren. Wij zijn geen verbruikers van de schepping, maar beheren deze in het besef dat we met respect om moeten gaan met de schepping zodat we haar op een goede manier door kunnen geven aan volgende generaties. Met andere woorden: goed rentmeesterschap.

Rentmeesterschap is een kernwaarde van de ChristenUnie. Dit vraagt van ons, dat we de aarde niet uitputten of overbelasten. We houden steeds voor ogen, dat ontwikkelingen een duurzame bijdrage moeten leveren voor deze generatie en toekomstige generaties.

4.1 Aanpassing aan veranderend klimaat

Er is een verandering van het klimaat aan de gang. Daardoor zijn de weersomstandigheden extremer. We schreven daar al over in hoofdstuk 2. De provincie moet daarom maatregelen nemen om de gevolgen daarvan op te vangen.

- + Het provinciale beleid moet inspelen op de **klimaatverandering**, bijvoorbeeld als het gaat om het ruimtelijke ordeningsbeleid.
- + De provincie brengt samen met gemeenten en waterschappen in kaart wat de gevolgen van klimaatverandering zijn voor Drenthe.
- + De provincie borgt dat plannen worden ontwikkeld voor de bescherming van **vitale infrastructuur**, zoals wegen, de stroomvoorziening en de digitale infrastructuur.

4.2 Voorkomen van verdere opwarming van de aarde

Omdat de opwarming van de aarde vooral veroorzaakt wordt door menselijk handelen moeten we ons niet alleen aanpassen aan de gevolgen, maar ook maatregelen nemen om verdere opwarming te voorkomen. Nederland stelt zich ten doel in 2030 minimaal 49% minder CO₂ uit te stoten ten opzichte van 1990. Samen met vele anderen (bedrijven, andere overheden) levert ook Drenthe hierin haar aandeel.

- + De provincie zorgt voor voldoende **natuur**, die CO₂ opneemt.
- + Het **verminderen van de uitstoot** van CO₂ is een belangrijk uitgangspunt voor beleid.
- + In haar plannen maakt de provincie inzichtelijk wat het verwachte effect is van de voorstellen op de uitstoot van **broeikasgassen**.
- + De provincie stimuleert alle sectoren (landbouw, industrie en bedrijven, mobiliteit, energiebedrijven) om hun CO₂-uitstoot fors te verminderen.
- + Drenthe gaat voor een voortvarende **energietransitie** van fossiele naar hernieuwbare energiebronnen.

Voor het verminderen van de CO₂-uitstoot is ook een andere wijze van energiegebruik en energieopwekking belangrijk. Deze energietransitie, van fossiele naar hernieuwbare energie, betekent een grote omschakeling voor iedereen. Er zullen kosten gemaakt worden, maar tegelijkertijd zal deze transitie voor besparingen en nieuwe werkgelegenheid zorgen. De provincie draagt er, bij de uitwerking van het beleid, zorg voor dat alle inwoners kunnen meekomen in deze transitie. Ook is het belangrijk dat de lusten en lasten eerlijk worden verdeeld, ook op regionale en lokale schaal.

- + De provincie draagt bij aan het versneld **energiezuiniger** maken van gebouwen en woningen door:
  - goedkope leningen voor energiebesparende verbeteringen;

- beleid waar ook huurders van profiteren;
  - het stimuleren van renovaties, die ook als doel hebben om een gebouw zo snel mogelijk volledig energieneutraal te maken;
  - het stimuleren dat voldoende vakmensen (installateurs, bouwwerknemers met kennis van isolatie, technici) zo worden opgeleid, dat zij ook bijdragen aan duurzaamheid;
  - het voorkomen dat woningbouwverenigingen slecht-geïsoleerde woningen verkopen in plaats van renoveren, bijvoorbeeld door in de prestatieafspraken op te nemen dat alleen woningen met minimaal een energie A-label verkocht mogen worden;
  - het aanbieden van financieringsmogelijkheden voor hen die moeilijk of geen toegang hebben tot financiering van energiebesparende maatregelen.
- + De huidige inzet van de provincie ('expeditie energieneutraal wonen') wordt uitgebreid naar alle gebouwen in Drenthe. Ons doel is dat alle Drenten in **2040 energieneutraal wonen**.
  - + Er komen voor iedereen **toegankelijke fondsen** voor energie en innovatie, bijvoorbeeld door een lage rente te vragen, zodat projecten gerealiseerd kunnen worden die niet met behulp van commerciële geldverstrekkers van de grond komen.
  - + Samen met andere partijen gaat de provincie verder met de **integrale aanpak** van energiebesparing in de industrie door advisering en handhaving.

4.3 Afbouw fossiele brandstoffen

De ChristenUnie vindt het belangrijk dat we het gebruik van fossiele brandstoffen afbouwen. De provincie coördineert daarom de ontwikkeling van regionale plannen voor andere energiebronnen voor de verwarming van gebouwen dan aardgas (warmtetransitie). De provincie geeft zelf het goede voorbeeld in het reduceren van de CO₂-uitstoot.

- + We kiezen voor de ontwikkeling van toekomstbestendige regionale **warmtenetten**, die uiteindelijk geen CO₂-uitstoot veroorzaken.
- + We onderzoeken alternatief gebruik van het bestaande gasnetwerk, waarbij ook de ontwikkeling van **groene waterstof** als energiebron nadrukkelijk wordt onderzocht.
- + Vervoer (auto's, vrachtwagens, vliegtuigen, schepen, enzovoorts), dat gebruik maakt van **hernieuwbare brandstoffen** wordt gestimuleerd en vervoer dat fossiele brandstoffen gebruikt wordt ontmoedigd.
- + De **provinciale gebouwen** zijn uiterlijk in 2030 klimaatneutraal.
- + De **provinciale organisatie** is uiterlijk in 2040 klimaatneutraal.
- + Vanaf 2019 wordt nieuwe **provinciale infrastructuur** alleen nog klimaatneutraal aangelegd.
- + Zolang de winning van fossiele brandstoffen nog noodzakelijk is worden de **negatieve effecten** daarvan door de exploitant gecompenseerd.
- + De **gaswinning** in Drenthe wordt verder afgebouwd, maar wel met het realisme dat we de komende jaren nog aardgas nodig zullen hebben in de energietransitie

4.4 Opwekking duurzame energie

De ChristenUnie wil dat in 2030 minimaal 40% van de voor de provincie Drenthe benodigde energie hernieuwbaar opgewerkt wordt. Daarvoor ontwikkelt de provincie samen met inwoners en andere overheden concrete plannen, met een brede mix van opwekmogelijkheden. De provincie ondersteunt in beleid en in praktische zin de 'quick wins'.

- + Samen met inwoners wordt gekeken hoe en waar grootschalige opwekking van energie in de provincie het beste kan worden gerealiseerd. Daarom zetten we volop in op de **Regionale Energie Strategie**. We maken niet op voorhand al een keuze voor zonne- of windenergie.

- + Zonnepanelen op gebouwen, industrie, leegstaande bedrijfs- en industriegebouwen en industriegebieden en **'pauzelandschappen'** hebben voorrang boven landbouwgrond. Daartoe wordt beleid ontwikkeld.
- + De provincie zorgt er voor, dat risico's en veiligheidsaspecten van duurzame energieopwekking (denk bijvoorbeeld aan de effecten van geothermie op de bodem en het grondwater) goed in kaart worden gebracht en risico's binnen aanvaardbare grenzen blijven.
- + De provincie zorgt voor een goede ruimtelijke en **landschappelijke inpassing** van duurzame energieopwekking en daarvoor kaders stelt.
- + **Dubbelbestemmingen** van gronden en eisen rond **tijdelijkheid** van de installaties zijn mogelijkheden, die bij de planvorming voor opwekking van duurzame energie wordt meegewogen om het draagvlak te vergroten.
- + De provincie onderzoekt de mogelijkheden voor de **opslag van energie** in Drenthe.
- + De provincie stimuleert dat gronden zoals parkeerterreinen, waterzuiveringsinstallaties en ruimte langs infrastructuur zo veel mogelijk dubbel gebruikt worden voor de opwekking van zonne-energie. Voor rijks- en provinciale wegen kan als voorwaarde worden gesteld, dat geluidsschermen altijd ook functioneren als energieopwekking.
- + Het **inkoopbeleid** van de provincie richt zich op het stimuleren van de aankoop van goederen, die circulair en CO2-arm worden geproduceerd.

4.5 Energietransitie en communicatie

De energietransitie is een transitie die inwoners van onze provincie direct raakt. Daarom is een goede communicatie onmisbaar. De communicatie draagt zorg voor goede overdracht van kennis en plannen, maar is ook wederkerig. Dat betekent dat inwoners actief betrokken zijn bij de plannen die voortkomen vanuit de energietransitie. We zien daarin ook een belangrijke rol voor de gemeenten. De ChristenUnie vindt het belangrijk, dat de lusten en lasten van duurzame energieopwekking eerlijk worden verdeeld.

- + **Omwonenden** worden nauw betrokken bij energieplannen en kunnen meeprofiten van de voordelen.
- + De provincie stelt eisen aan de manier waarop **initiatiefnemers samen met de omgeving** zoeken naar de beste locatie, vorm en landschappelijke inpassing van de energieplannen, waarbij:
  - goede inpassing leidend is, niet de grondposities;
  - bewoners inspraak moeten kunnen hebben in de locatie;
  - aan initiatiefnemers wordt gevraagd meerdere alternatieven voor te stellen;
  - via 'plaatsingsopties' ook grondeigenaren van afgevalen locaties delen in de opbrengst;
  - initiatieven vanuit de lokale gemeenschap voorrang krijgen boven commercieel gedreven initiatieven.
- + De provincie kijkt samen met gemeenten naar **financiële voordelen** voor breed gedragen projecten (bijv. korting op leges).
- + De provincie ondersteunt **lokale energiecoöperaties**.

Mens en samenleving

De ChristenUnie gelooft in een samenleving die is gebaseerd op naastenliefde. Ieder mens is waardevol, onafhankelijk van zijn of haar prestaties, gezondheid, seksuele geaardheid, afkomst, leeftijd, mate van gewenst zijn of geluk. Al het leven, in gaafheid en gebrokenheid, verdient het om tot ontplooiing te komen, mee te kunnen doen, om te worden beschermd en om zorg te ontvangen als dat nodig is.

De ChristenUnie wil in de provincie Drenthe bijdragen aan een samenleving waarin iedereen meetelt. Drenthe is wat ons betreft een provincie waar barmhartigheid heerst, waar mensen die het nodig hebben ondersteuning krijgen.

5.1 Leefbaarheid

De ChristenUnie zet zich in voor sterke en leefbare regio's, ook op het platteland, in de kleine kernen en dorpen. Daarbij hebben we bijzondere aandacht voor onze ouderen. Zij kunnen in Drenthe waardig ouder worden in een woning die bij hen past, met de zorg en voorzieningen die ze nodig hebben. Tegelijk moet Drenthe aantrekkelijk blijven voor jongeren en gezinnen.

5.1.1 Aantrekkelijk wonen

In delen van Drenthe hebben we te maken met bevolkingsdaling: "krimp". Dit heeft op veel terreinen gevolgen, zoals onderwijs, zorg, woningmarkt, voorzieningen en werkgelegenheid. Daarvoor is geen eenvoudige oplossing. Samen met andere overheden, organisaties, woningbouwcorporaties en bedrijfsleven willen we de handen ineen slaan. Zelf nemen we regie waar dat kan en zijn we bereid hierin financieel te investeren. We vragen dit ook van onze partners, zoals gemeenten en woningcorporaties.

De afgelopen periode is er actiever beleid ontwikkeld op het thema krimp en leefbaarheid. Om ook het platteland en de kleine kernen en dorpen leefbaar te houden vinden we het belangrijk, dat bestaande sociale verbanden zo veel mogelijk in stand blijven. Zowel in kansrijke gebieden als in krimpgebieden zullen we investeren in de kwaliteit van de woon- en werkomgeving om de leefbaarheid op peil te houden. Zo hebben we ons actief ingezet voor een sloopfonds om de kwaliteit van de leefomgeving te vergroten en de mismatch op de woningmarkt te verkleinen.

- + Met structurele versterking van de economie en bereikbare voorzieningen willen we de **krimpregio's leefbaar** houden. Ook is het belangrijk dat de infrastructuur op orde is, zoals openbaar vervoer en snel internet, zodat voorzieningen bereikbaar zijn.
- + Oost-Drenthe moet de **krimpstatus** krijgen, waardoor geld van het Rijk beschikbaar komt om de gevolgen van krimp te kunnen opvangen.

5.1.2 Langer thuis wonen

Steeds meer mensen met een zorgvraag moeten langer thuis blijven wonen. Woningen moeten dus geschikt zijn voor ouderen en mensen met een beperking. De ChristenUnie vindt, dat de provincie Drenthe daarin, samen met gemeenten, woningeigenaren en woningcorporaties een grote verantwoordelijkheid heeft.

- + Niet alleen woningen maar ook de openbare ruimte moet **toegankelijk en veilig** zijn en uitnodigen tot ontmoeting en activiteiten. Het sluiten en centreren van voorzieningen is een punt van zorg en aandacht.
- + Er moet een campagne komen, die ouderen bewust maakt van het belang van een **levensloopbestendige woning** en hen helpt oplossingen te vinden voor hun eigen situatie. De provincie stimuleert, dat alle gemeenten in Drenthe de **Verzilverlening** (of Blijverslening) aanbieden, zodat particulieren hun woning makkelijker kunnen aanpassen.

- + In de provinciale visie op de woningmarkt moet aandacht zijn voor een bij de bevolkingssamenstelling **passend woningaanbod**.

5.1.3 Bereikbaarheid

De leefbaarheid op het platteland is gediend met goed bereikbare steden en dorpen, zowel als het gaat om fysieke als digitale bereikbaarheid. Voorzieningen worden vaak geconcentreerd. Steden hebben daarin vaak een belangrijke verantwoordelijkheid ten opzichte van het platteland. Zij vervullen in hun aanbod van voorzieningen (bijvoorbeeld ziekenhuizen, onderwijs, centrale bibliotheken, cultuur) een belangrijke rol voor het platteland. De provincie ziet daarop toe en zet actief in op goede bereikbaarheid van voorzieningen.

5.2 Veiligheid

Als inwoners van Drenthe willen we veilig kunnen leven. Helaas is dat niet vanzelfsprekend. De overheid heeft de plicht om inwoners te beschermen en criminaliteit te bestrijden. Ook bij de aanpak van veiligheidsproblemen toont de ChristenUnie haar hart voor de samenleving. Hard waar het moet, zacht waar het kan, maar altijd met een hart. De ChristenUnie heeft aandacht voor slachtoffers en hun omgeving en stimuleert een effectieve, op herstel gerichte, aanpak van daders.

De provincie moet zich bewust zijn van de invloed van grootschalige criminele organisaties. De ChristenUnie is er voorstander van de Wet Bibob (de Wet bevordering integriteitsbeoordeling door het openbaar bestuur) gericht en zo veel mogelijk in te zetten.

Verouderde vakantieparken blijken regelmatig broeinesten van criminaliteit te zijn. Dat vraagt om (extra) handhaving en beleid. De provincie moet hierbij nauw samenwerken met de gemeenten en het RIEC (Regionale Informatie en Expertise Centrum).

De ChristenUnie is tegen het zelf telen van wiet en is geen voorstander van experimenten hiermee. Tegen illegale hennepkwekerijen wordt hard opgetreden. Samen met de gemeenten moet de provincie meer doen tegen het toenemende gebruik en de groeiende acceptatie van synthetische drugs. Mensen zijn immers geschapen door God. Zij zijn te waardevol om in drugs, drank of andere vormen van verslaving zichzelf, hun vrijheid en hun waardigheid kwijt te raken.

De bestrijding van (drugs)criminaliteit en de problemen, die het dumpen van drugsafval met zich meebrengen, zijn groot. Waar dit probleem zich lange tijd voornamelijk concentreerde in het zuiden van Nederland, is het inmiddels in alle provincies een probleem. De ChristenUnie Drenthe zette zich de afgelopen jaren in om deze problematiek te agenderen en te bestrijden en zal dit ook in de aankomende jaren blijven doen.

- + De provincie ondersteunt het Regionaal Informatie en Expertisecentrum Noord (RIEC Noord) in het aanpakken van **georganiseerde criminaliteit** in Drenthe, samen met de gemeenten, de politie en de Belastingdienst.
- + Er moet meer toezicht komen in het **buitengebied**. Dit willen we bereiken door aan terrein behorende organisaties voor opengestelde gebieden een toezichtbijdrage toe te kennen. Dit is extra geld en het mag niet ten koste gaan van de bijdragen voor het beheer van de natuurgebieden.
- + Er wordt ingezet op samenwerkingsverbanden waarin de krachten van gemeenten, ondernemers, politie, brandweer, bewoners, LTO, Waterschappen en deskundigen worden gebundeld in de strijd tegen criminele activiteiten in het buitengebied (**Keurmerk Veilig Buitengebied**). Door het snel delen van signalen kunnen criminele activiteiten beter aangepakt worden.
- + 50% van het afgepakte **drugsgeld** moet aan de regio teruggegeven worden om weer in te zetten in de bestrijding daarvan. Wij willen zo een vliegwiel creëren in de strijd tegen de drugscriminaliteit.

- + De kosten voor het opruimen van gedumpt **drugsafval** worden voor 100% vergoed (is nu 50%) en de vergoeding van de schade wordt binnen 3 maanden afgehandeld. De provinciale subsidieregeling wordt hiervoor gewijzigd.

5.3 Zorg en welzijn

De ChristenUnie vindt het belangrijk, dat er aandacht is voor het publieke, voor het gezamenlijke, voor wat ons bindt. Wij willen vanuit de Bijbelse opdracht graag meewerken aan een samenleving waarin we zorgen voor elkaar. De gemeenten zijn op dit gebied in veel gevallen het eerste aanspreekpunt. De provincie kan advies geven aan de gemeenten over wat zij ziet gebeuren of waar zij het nodig vindt, dat er zaken worden verbeterd. Ook kan de provincie gemeenten bij elkaar brengen zodat zij van elkaar kunnen leren. De jaarlijkse (mede) door de provincie georganiseerde zorgconferentie vinden wij daar een goed voorbeeld van.

De benaming 'sociaal beleid' omvat meer dan alleen beleid. Het begrip 'zorg' doet meer recht aan een christelijk-sociale visie op zwakkeren. Daarom spreken we als ChristenUnie liever over 'zorg' (en welzijn) dan over (de afstandelijke term) 'sociaal beleid'. De verantwoordelijkheid voor zorg en welzijn (het zorgen voor voorzieningen die inwoners helpen om op een prettige manier mee te kunnen doen in de samenleving), blijft bij de gemeenten. De rol van de provincie op dit gebied blijft: samenbinden, aansturen en kennis delen in de taken waar de provincie het verschil kan maken.

5.3.1 Iedereen is waardevol

In de afgelopen periode is het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, mede dankzij inspanningen van de ChristenUnie, geratificeerd. Een inclusieve samenleving is daardoor dichterbij gekomen. Maar wij willen meer. Mensen met een beperking moeten mee kunnen doen. Mede dankzij de ChristenUnie is in 2016 een motie aangenomen om dit verdrag ook provinciaal uit te voeren en zich hiervoor blijft inzetten om zo werkelijke stappen te zetten naar de inclusieve samenleving.

- + De provincie zorgt dat haar gebouwen en voorzieningen goed **toegankelijk** zijn voor alle inwoners.
- + De **openbare ruimte** en het **openbaar vervoer** worden zodanig ingericht, dat mensen met een beperking zich thuis voelen in onze provincie en zich er zelfstandig kunnen redden.

5.3.2 Vrijwilligers

Vrijwilligers spelen vanouds een belangrijke rol in de leefbaarheid van onze provincie. Ze zetten zich belangeloos in en zijn daarmee heel waardevol voor onze samenleving. De ChristenUnie wil dat het werk van vrijwilligers door de provincie wordt ondersteund.

- + De provincie ondersteunt **vrijwilligersorganisaties**, bijvoorbeeld door het faciliteren van een provinciale vrijwilligersvacaturebank.
- + Projecten voor vrijwilligers kunnen aanspraak maken op een **financiële bijdrage** van de provincie.

5.3.3 Waardig ouder worden

Ouderen betekenen veel voor onze samenleving. Ze hebben bijgedragen aan het functioneren van de samenleving van nu. Daarom verdienen ouderen aandacht en steun, juist in deze tijd. Veel ouderen functioneren prima en weten lang hun weg zelfstandig of met zelf georganiseerde hulp of netwerken te vinden. Vaak ontstaat door lichamelijke of geestelijke klachten een verminderde mobiliteit waardoor eenzaamheid toeneemt met alle risico's, die dat met zich mee kan brengen. De ChristenUnie heeft hier oog voor en zet zich in om eenzaamheid te bestrijden.

- + De provincie zet, samen met gemeenten, in op een programma voor samenhang en **solidariteit tussen generaties**. Zo werken we aan de waardering van het leven in ouderdom.

- + **Jongeren** worden gestimuleerd vrijwilligerswerk te doen in de ouderenzorg, bijvoorbeeld via de maatschappelijke diensttijd.
- + We ondersteunen **initiatieven** waar ouderen elkaar kunnen ontmoeten en bijvoorbeeld gezamenlijk kunnen eten.
- + De provincie dringt er bij de gemeenten op aan om alles op alles te zetten om **eenzaamheid** bij ouderen te voorkomen.
- + Een dekkend **openbaar vervoersnetwerk** draagt bij aan waardig ouder worden.
- + Zo mogelijk moeten ouderen in de plaats kunnen wonen waar ze altijd al woonden. Zo blijft hun sociale netwerk intact. Het woonbeleid van de provincie heeft hier aandacht voor.
- + De provincie Drenthe wordt een **dementievriendelijke provincie**.
- + De website van de provincie wordt '**ouderen proof**'.

5.3.4 Goede [ziekenhuis]zorg

De komende periode zal de [ziekenhuis]zorg in Drenthe de nodige aandacht vragen. De ChristenUnie Drenthe vindt dat de provincie samen met naburige provincies en gemeenten de regierol moet pakken om er samen met ziekenhuizen, zorgaanbieders en zorgverzekeraars voor te zorgen, dat er een dekkende zorginfrastructuur blijft in Drenthe, die goed bereikbaar is voor alle inwoners.

- + We ondersteunen van **platforms** waar kennis en expertise gedeeld wordt, ook voor mantelzorgers en patiëntenparticipatie.
- + De provincie zet in op het bestrijden van **armoede** en sociale uitsluiting, bijvoorbeeld door het inzetten van organisaties zoals Zorgbelang, CMO STAMM en de BOKD.

5.4 Vluchtelingen

We zijn gezegend met een land waar vrede heerst. Jaarlijks vluchten duizenden mensen naar Nederland omdat ze in hun eigen land vervolgd worden vanwege hun afkomst, geloof, politieke overtuiging of geaardheid. Gemeenten zijn verplicht een bepaalde hoeveelheid vluchtelingen opvang te bieden. De provincie houdt in de gaten of gemeenten aan deze verplichting voldoen en zet zich in om de samenwerking tussen gemeenten te versterken.

- + Het is belangrijk, dat gemeenten hun verantwoordelijkheid nemen en vluchtelingen **goede en passende opvang** krijgen. Waar noodzakelijk vervult de provincie een ondersteunende rol.
- + Het steunen van projecten, die vluchtelingen helpen om mee te doen in onze samenleving (**integratie**), is van groot belang.
- + Bij een grote toestroom van vluchtelingen zet de provincie zich in om **samenwerking** tussen gemeenten bij de opvang te stimuleren.

Hoofdstuk 6

Economie

Een sterke economie zien wij als een belangrijk middel om andere doelen te realiseren. Economische groei is dus geen doel op zich: economie draait niet om groei en consumeren, maar vooral om goed leven. Een economie is volgens de ChristenUnie pas gezond als iedereen een kans krijgt om zijn talenten te ontplooiën, als werken en vrije tijd in balans zijn, als groei groen is en grenzen kent. Wij vinden het belangrijk, dat bestaande sociale verbanden zo veel mogelijk in stand blijven en willen daarom bevorderen dat werkgelegenheid in de regio behouden blijft en versterkt wordt.

De ChristenUnie is hoopvol over de duurzame toekomst van Nederland. Een schone kringlooeconomie levert veel op voor ons en voor volgende generaties: een gezondere lucht, een beter klimaat en een sterkere economie.

De ChristenUnie gelooft niet in een 24-uurseconomie. Zo'n economie heeft tot gevolg dat er te weinig sprake is van een gezamenlijk rustmoment. Een collectieve rustdag komt de samenleving ten goede. Vanuit onze christelijke levensovertuiging is de zondag de daarvoor aangewezen dag. God geeft ons niet voor niets zes dagen om te werken en een zevende dag om te rusten.

Daarnaast zien we, dat veel kleine zelfstandigen het extra moeilijk hebben gekregen en soms zelfs door eigenaren van winkelcentra worden gedwongen hun winkel op zondag te openen. Ook missen zij omzet als concurrenten wel op zondag open zijn, wat ertoe kan leiden dat zij hun winkel moeten sluiten. Dit is niet goed voor de leefbaarheid in dorpen en kernen.

- + Het **Midden- en Klein Bedrijf** is onmisbaar voor werkgelegenheid, de regionale economie, voor het ontwikkelen van producten en voor de leefbaarheid. Wij komen op voor deze ondernemers, zeker wanneer zij zich inzetten voor het verduurzamen van hun onderneming. Of zij nu startende ondernemers zijn of doorgroeiers.
- + De provincie bevordert de **kringlooeconomie**: producten en materialen worden hergebruikt en grondstoffen behouden hun waarde.
- + We willen een effectief **innovatiebeleid**, gericht op maatschappelijke uitdagingen.
- + Voor haar eigen werkzaamheden maakt de provincie zoveel mogelijk gebruik van het Drentse midden- en kleinbedrijf.
- + Bij het aanbieden van projecten kunnen extra punten toegekend worden aan projectteams, die expliciet met startende bedrijven (**startups**) werken.
- + De provinciale regelgeving voor het bedrijfsleven wordt vereenvoudigd, onder middel van de Omgevingswet.
- + We streven naar het bewaren van de **zondagsrust** in Drenthe. Het accentueert dat we een provincie van rust en ruimte zijn.

6.1 Sociaal ondernemen stimuleren

De ChristenUnie wil een ondernemersklimaat, dat zich richt op maatschappelijke uitdagingen zoals een circulaire economie, een verantwoorde voedselvoorziening en bereikbare zorg. Dat noemen wij sociaal ondernemen.

- + **Social return** (waarbij een ondernemer niet alleen een hoge winst wil behalen, maar ook wat terug doet voor de samenleving) wordt een essentieel onderdeel bij alle inkopen van de provincie.
- + We stimuleren **eerlijk ondernemen**, bijvoorbeeld op het gebied van aandacht voor werkgeverschap, door het in dienst nemen van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt, het voorkomen van arbeidsuitbuiting, Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen en Fair Trade. Dit verlangen we niet alleen van derden, maar we passen het ook toe binnen de eigen organisatie.

- + De provinciale **regelgeving** moet een goede balans bevorderen tussen duurzaamheid (schoon en eerlijk), economie en sociaal werkgeverschap.
- + We staan pal voor **eerlijk belonen**, daarom is er minder ruimte voor topinkomens met publiek geld. De Wet Normering Topinkomens helpt om de salarissen in de (semi)publieke sector te beperken door hier regels voor op te stellen. De ChristenUnie pleit ervoor om deze wet te verbreden zodat ook lokale overheden regels hiervoor op kunnen stellen, bijvoorbeeld in hun subsidiebeleid.

6.2 Iedereen is waardevol

We herhalen: iedereen is waardevol. Voor mensen met beperkingen moet het vanzelfsprekend zijn, dat ook zij de mogelijkheid krijgen hun talenten in te zetten, of dat nu betaald of via vrijwilligerswerk is. De provincie geeft zelf het goede voorbeeld en stimuleert bedrijven hierin actief. Werkervaringsplaatsen en reïntegratietrajecten, die de kansen op betaald werk aantoonbaar verhogen, moeten worden gestimuleerd. Misbruik, dat ten koste gaat van reguliere arbeidsplaatsen, moet worden aangepakt.

- + **Loon naar werk**, dus geen misbruik van werkervaringsplaatsen.
- + De provincie moet meer mensen met een **beperking** in vaste dienst nemen. We promoten leerwerktrajecten om kwetsbare groepen met afstand tot de arbeidsmarkt een kans op een echte baan te geven.

6.3 Onderwijs en arbeidsmarkt

Scholing en werk bieden mensen kansen om hun talenten te ontplooiën. De provincie stimuleert het bedrijfsleven om zich samen met het (beroeps)onderwijs actief in te zetten voor een goede aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt op zowel de korte als de middellange termijn. Een doorlopende leerroute is nodig om vaardigheden op peil te houden en zo aantrekkelijk te blijven voor de arbeidsmarkt. Vakmensen moeten zich bovendien blijven aanpassen aan nieuwe ontwikkelingen en veranderende omstandigheden door onder meer voortschrijdende ICT en robotisering. Daarom moet het MBO en het HBO ook worden ingericht voor onderwijs aan volwassenen, zodat maatwerk mogelijk is.

In Drenthe is ongeveer 12% van alle inwoners tussen de 16 en 65 jaar laaggeletterd. Zij hebben moeite met lezen, schrijven, rekenen en het werken met de computer. Investeren in het wegwerken en voorkomen van laaggeletterdheid blijft meer dan ooit noodzakelijk. Omdat de doelgroep moeilijk te vinden en te bereiken is, mogen onconventionele maatregelen gebruikt worden.

- + We bepleiten een **goede analyse** van de arbeidsmarkt, waarmee het onderwijs wordt gestimuleerd om de juiste opleidingen aan te bieden.
- + We stimuleren (faciliteren) **hogere onderwijsinstellingen** om te groeien, zodat er in Drenthe een volwaardige, 'brede' HBO-instelling komt.
- + Er moet goed en snel **openbaar vervoer** komen tussen de onderwijsinstellingen, zoals van Assen naar Emmen en van Hoogeveen naar Emmen.
- + Er komt een actieve aanpak van **jeugdwerkloosheid**.
- + Samen met alle partners van het 'Bondgenootschap voor een geletterd Drenthe' werken we aan een integraal programma waarmee de **laaggeletterdheid** structureel en blijvend wordt aangepakt.
- + De beschikbaarheid van goed opgeleide medewerkers is bepalend voor de omzetgroei van een onderneming. Onderwijs en arbeidsmarkt moeten elkaar op alle niveaus kunnen vinden.

6.4 Gouden handen

De ChristenUnie is ervan overtuigd, dat Nederland in de toekomst zijn geld zal moeten verdienen met het maken van slimme producten, die wereldwijd geëxporteerd kunnen worden. Innovatieve producten, gemaakt door slimme, goed opgeleide werknemers die op het MBO, het HBO of de universiteit goed onderwijs hebben gehad.

De industrie signaleert een steeds groter tekort aan goed opgeleide vakmensen. Jongeren met 'gouden handen', zoals bouwvakkers, technici, plaatbewerkers en procestechnologen, zijn keihard nodig op de arbeidsmarkt. Er is meer ruimte nodig voor praktische vakken en maatwerk in het basis- en voortgezet onderwijs voor leerlingen met 'gouden handen'. Initiatieven om jongeren enthousiast te maken voor techniek blijven hard nodig. Evenals goede voorlichting voor ouders over het beroepsonderwijs; bij veel ouders en jongeren heeft het beroepsonderwijs onterecht een slecht imago.

- + De **meester-gezelrelatie** wordt in het beroepsonderwijs gestimuleerd: de meester draagt waardevolle vakkennis en praktijkervaring over aan de leerling. Bedrijven worden gestimuleerd en gefaciliteerd om dit mogelijk te maken.
- + Onderwijsinstellingen worden betrokken bij provinciale thema's en uitdagingen, zoals bijvoorbeeld de verduurzaming van woningen of de 'biobased economy'.
- + Er komt een '**stagepact**' tussen onderwijs en werkgevers, zodat leerlingen ervaring kunnen opdoen in hun toekomstige beroep.

6.5 Gouden hoofden

De aanwezigheid van een goed opgeleide beroepsbevolking is een belangrijke vestigingsfactor voor het bedrijfsleven. Het aantal inwoners met een HBO/WO-opleiding heeft een positieve invloed op de weerbaarheid, flexibiliteit en dynamiek van de regionale economie. Een hoogopgeleide beroepsbevolking betekent meer succesvol ondernemerschap, innovatie en aanpassingsvermogen aan economische ontwikkelingen. In een regio met veel hoogopgeleiden is de werkloosheid onder praktische geschoolden lager en de arbeidsparticipatie hoger. In (sommige delen van) Drenthe wonen relatief veel praktisch geschoolden. Voor Drenthe is het belangrijk om ook inwoners met theoretisch talent de kans te geven zich te ontwikkelen en werk op maat te bieden, zodat deze talenten aangetrokken worden in en behouden worden voor Drenthe.

- + De provincie draagt zorg voor **carrièreperspectief** voor hbo'ers en wo'ers. Er moeten meer banen en doorgroeimogelijkheden zijn voor theoretisch geschoolden.
- + We verleiden studenten om tijdens hun **studie in Drenthe** te gaan wonen en na hun studie in Drenthe terug te keren en er te blijven.

6.6 Regionale werkgelegenheid

Regionale economie en werkgelegenheid zijn voor de ChristenUnie belangrijke speerpunten. Daar spannen wij ons in de provincie voor in, maar ook samen met de ChristenUnie-fractie in de Tweede Kamer. Zo heeft de ChristenUnie zich op alle politieke niveaus met succes sterk gemaakt voor het behoud van de werkgelegenheid in de gevangenis in Veenhuizen, in de ondersteunende diensten bij de Rechtbank in Assen, in de Johan Willem Friso Kazerne en bij de Belastingdienst. Wij blijven dat doen waar nodig. We gaan daarbij niet alleen uit van behouden wat er is, maar vinden dat de provincie van het Rijk mag vragen actief te investeren in Drenthe, ook als het om rijksbanen gaat.

- + De provincie investeert in een sterke **regionale economie**. De ChristenUnie maakt zich er sterk voor, dat het aantrekkelijk is voor ondernemers om zich te vestigen in onze provincie. Zo worden banen naar Drenthe gehaald of behouden. De ChristenUnie zet zich in het bijzonder in voor het midden- en kleinbedrijf, de

ruggengraat van onze economie, voor innovatieve industrie, voor startende ondernemers en doorgroeiers en voor sociaal ondernemers.

- + Wij vinden, dat het Rijk de banen eerlijk over de regio's moet verdelen. Met meer **rijksbanen** draagt het Rijk bij aan de werkgelegenheid in onze provincie.
- + We bevorderen de regionale economie door in het **aanbestedingsbeleid** optimaal kansen te bieden aan het regionale midden- en kleinbedrijf.
- + De provincie heeft een uitnodigend **vestigingsbeleid** waarbij bedrijven zich vanaf het eerste moment van kennismaking welkom voelen.

6.7 Regionale samenwerking

De provincie blijft investeren in een sterke regionale economie en in kennis en innovatie. De provincie zorgt daarom voor goede randvoorwaarden en samenwerking met universiteiten, hogescholen en onderzoeksinstituten. In het arbeidsmarktbeleid zal actief samenwerkt worden met de provincies Groningen, Fryslân en Overijssel.

- + Het **Samenwerkingsverband Noord-Nederland** is goed in het beoordelen en verstrekken van subsidie(aanvragen) namens de noordelijke provincies. Wij vinden het daarnaast belangrijk om in Noord-Nederland samen op te trekken en samen te werken. Voor ons is daarbij de som der delen meer dan het afzonderlijke. Daarom werken we samen, als we elkaar kunnen versterken.

6.8 Van grensregio naar groeiregio

De economie en de arbeidsmarkt houden niet op bij de provinciegrenzen. Drenthe is onderdeel van de grensregio met Duitsland. Economische versterking van de grensregio en het daarin bieden van werkgelegenheid voor onze inwoners heeft voor de ChristenUnie hoge prioriteit. Mede daarom hebben wij in de afgelopen periode de zogenaamde 'Duitslandagenda' ontwikkeld en aangeboden aan het College van Gedeputeerde Staten.

Omdat de werkloosheid relatief hoog is in Drenthe en er over de grens in Duitsland juist een tekort aan personeel is, moeten we de mogelijkheden voor Drenten om in Duitsland te gaan werken vergroten. Dit kan onder andere door nog veel meer de samenwerking met Duitsland te zoeken, door (taal)barrières weg te nemen en betere voorlichting te geven. De provincie moet hier een aanjagende rol blijven spelen.

- + Overheden op alle niveaus spannen zich in voor het **wegnemen van knelpunten** in ruimtelijk, economisch en juridisch beleid, die het werken over de grens bemoeilijken.
- + Het ondernemersklimaat in de grensregio moet worden gestimuleerd. Een **goed vestigingsklimaat** en het binnenhalen van orders uit Duitsland naar Nederland en andersom dragen daaraan bij.
- + **Goede verbindingen** zijn een voorwaarde voor grensoverschrijdende samenwerking. De spoorlijn Veendam-Stadskanaal-Emmen kan als schakel dienen tussen Groningen en Emmen en tussen Emmen en Duitsland. Niet alleen over het spoor, maar ook over de weg moeten de kansen van grensoverschrijdende verbindingen beter worden benut. De provincie moet het mogelijk maken om buslijnen of pendeldiensten over de grens te laten rijden om werken over de grens beter bereikbaar te maken.
- + Het zorgen voor een betere **aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt**, ook over de grens. Aan de Duitse zijde van de grens is het werkloosheidspercentage veel lager dan aan de Nederlandse zijde. De mogelijkheden, die dit biedt, moeten beter worden benut.
- + Informatie over **beschikbaarheid van banen** (vacatures en opleidingsplaatsen) en alles wat daarbij komt kijken moet beter worden georganiseerd. Zo is het vaak onduidelijk welke gevolgen werken over de grens heeft voor kinderbijslag, verzekeringen, sociale zekerheid en pensioenen. Daarom willen we één loket dat helpt bij deze complexe vragen.

- + In de grensregio hebben bedrijven en inwoners behoefte aan een goede digitale en mobiele infrastructuur. De kwaliteit van **internet** en **mobiele telefonie** laat in de grensstreek nogal eens te wensen over. Uitbreiding van 4G en plaatsing van extra zendmasten is nodig. Dit draagt positief bij aan het vestigingsklimaat.
- + Het begint met elkaar begrijpen. Taal is daarin essentieel. **Tweetalig onderwijs** waarbij Duits de tweede taal is moet worden gestimuleerd in het voortgezet onderwijs, het MBO en het HBO.
- + Grensoverschrijdende **samenwerking tussen scholen** moet worden gestimuleerd. De overheid moet zich hierin dienstbaar opstellen en faciliteren. Te denken valt aan het opzetten van uitwisselingsprogramma's voor scholen, studenten en stages, maar ook aan het uitwisselen van docenten. Duitsland kent een systeem van 'meester-gezel'; daarvan kunnen we in Nederland veel leren. Nederland is sterk in handel en logistiek. We kunnen profiteren van elkaars kennis en vaardigheden en op deze manier werken aan talentontwikkeling.

6.9 Recreatie en toerisme

Drenthe is bij uitstek de provincie voor recreatie en toerisme. We hebben veel te bieden zoals nationale natuurparken, het Drents Museum, het Hondsrug Unesco Global Geopark, de Koloniën van Weldadigheid en Wildlands Adventure Zoo.

Drenthe biedt daarnaast veel mogelijkheden voor verblijfsrecreatie. De consument stelt daar steeds hogere eisen aan. De provincie stimuleert het investeren in kwaliteit en waar nodig het saneren van recreatieparken. Het programma Vitale Vakantieparken wordt in samenspraak met de sector en gemeenten de komende bestuursperiode met verve opgepakt, waarbij er ook veel aandacht komt voor sociale misstanden en ondermijnende activiteiten op parken. Vakantieparken zijn bedoeld voor recreatie, niet voor permanente bewoning. De provincie staat daarom open voor creatieve plannen van gemeenten om permanente bewoning te beëindigen.

Een groeiende groep vitale inwoners zal recreatief gebruik maken van onze natuur om bijvoorbeeld te wandelen en te fietsen. Andere mensen hebben juist weer behoefte aan voorzieningen voor ontspanning in de stad of het dorp. Daarom is het belangrijk, dat de provincie regie voert op het aanbrengen van samenhang in het aanbod van toeristische en recreatieve voorzieningen. Hierbij werken we samen met onder andere het Recreatieschap Drenthe.

Recreatie en toerisme is een belangrijke bedrijfstak in Drenthe. Het biedt veel kansen voor werkgelegenheid, ook en juist voor praktisch opgeleiden. Daarom is het nodig te investeren in het aanbod van toeristische en recreatieve voorzieningen. Kwalitatief goede fietspaden, wandelpaden, ruiterspaden, vaarwegen en natuurlijk verbindingswegen moeten op elkaar aansluiten. Marketing Drenthe heeft zich de afgelopen periode ontwikkeld tot een goede reclamemaker voor Drenthe. Omdat marketing nooit tijdelijk is, blijft de provincie dit stimuleren en ondersteunen.

- + **Samenwerking** tussen toerisme, horeca en het [lokale] bedrijfsleven moet worden gestimuleerd.
- + We zorgen voor goede **recreatieve buitensportvoorzieningen** door een samenhangend netwerk voor fietsen, wandelen, hardlopen, skeeleren, paardrijden en varen dat goed op elkaar aansluit, veilig en goed onderhouden is.
- + De provincie geeft meer bekendheid aan de buitensportvoorzieningen in Drenthe.
- + Provinciale routes worden met landelijke routes verbonden zodat toeristen zich beter over ons land kunnen verspreiden.
- + De provincie helpt bij de ontwikkeling van **vitale vakantieparken**, zonder sociale en maatschappelijke misstanden.
- + **Permanente bewoning** van recreatiewoningen wordt tegengegaan.
- + De provincie ondersteunt **Marketing Drenthe**.

Hoofdstuk 7

Mobiliteit en bereikbaarheid

Mobiliteit is nodig voor een sterke economie en brengt mensen bij elkaar; elke dag reizen mensen van en naar werk, school, voorzieningen en familie. Mobiliteit is in ontwikkeling vanwege de digitale innovatie in het verkeer, de financiële houdbaarheid van het huidige openbaar vervoer, de opkomst van elektrische vervoersmiddelen (fiets en auto) en het nog steeds groeiende aantal auto's op de weg.

De groeiende mobiliteit mag niet ten koste gaan van de kwaliteit van onze leefomgeving en de leefbaarheid. Daarom wil de ChristenUnie inzicht in de vervuiling van alle vervoerssoorten en vervoersstromen in onze provincie. De ChristenUnie wil de milieubelasting en luchtvervuiling door het verkeer verkleinen en hiervoor gericht investeren in de sterke punten van verschillende vormen van vervoer. Het verkeer moet slimmer, schoner en zuiniger.

We kiezen voor verduurzaming van de mobiliteit, het vermijden van overbodig verkeer en een betere benutting van de bestaande infrastructuur. De ChristenUnie zet in op slimme combinaties van de (elektrische) fiets, stedelijk Openbaar Vervoer (OV), OV tussen dorpen en steden, de trein en de (elektrische) auto. We zijn niet voor een verdere uitbreiding van het (auto)wegennet buiten de bestaande afspraken en besluiten. Zo komen we tot naadloze en klimaatvriendelijke verbindingen in Drenthe. De provincie heeft de verantwoordelijkheid om (samen met andere overheden) te zorgen voor infrastructuur van een kwalitatief hoog niveau.

- + We ontwikkelen een **provinciale langetermijnvisie** op mobiliteit, waarmee we prioriteit aanbrengen in de investeringen en uitgaven voor een toekomstbestendig vervoer in Drenthe.

7.1 Fietsprovincie

Drenthe is dé vijfsterren fietsprovincie. Daarom willen we het fietsgebruik verder stimuleren. Het is een duurzame, goedkope en gezonde vorm van mobiliteit. De bereikbaarheidsproblemen worden beperkt en Drenthe wordt schoner en stiller. Wij willen dat het aantal fietspaden wordt uitgebreid langs belangrijke wegen, zodat de fiets een serieus alternatief wordt voor woon-werkverkeer. Daarbij hoort, dat we investeren in voorzieningen bij bijvoorbeeld stations. Met de uitbreiding van fietssnelwegen willen we ruimte bieden aan de snelle fietsers (e-bikes, Speed pedelecs en racefietsers). In 2025 willen we een groei in het fietsgebruik van 25% bereiken.

- + De **fietssnelwegen** tussen Assen-Groningen en Meppel-Zwolle worden aangelegd.
- + Er komen betere **fietsvoorzieningen** bij stations om de (elektrische) fiets een aantrekkelijk vervoersalternatief te maken.
- + Bij elk OV-knooppunt, zowel trein- en busstations, als de provinciale HUBS moet de mogelijkheid bestaan om een **OV-fiets** te huren.
- + Er moeten voldoende **fietsenstallingen** zijn, omdat zo'n 50% van de treinreizigers met de fiets naar het station gaat en de fiets ook steeds vaker wordt gebruikt als vervoermiddel richting bushaltes.

7.2 Openbaar Vervoer

Het openbaar vervoer moet voor zoveel mogelijk reizigers een toegankelijke vervoersvoorziening en een alternatief voor eigen vervoer zijn. We moeten hiervoor zoeken naar de balans tussen vervoersaanbod en betaalbaarheid.

De ChristenUnie wil dat er voldoende openbaar vervoer beschikbaar is in de dorpen en wijken. Daarbij kunnen we gebruik maken van nieuwe mobiliteitsvormen. Nieuwe mogelijkheden voor alternatieve vormen van openbaar vervoer worden actief vanuit de provincie bevorderd. Zo kunnen flexibel vervoer en een vervoersservice op afroep oplossingen bieden aan de onderkant van het voorzieningenniveau. Ook het gebruik van AutoMaatje, zoals in Witteveen en andere plaatsen in de provincie, voorziet in een mobiliteitsbehoefte. De ChristenUnie wil dat particuliere initiatieven op het gebied van mobiliteit worden ondersteund door de provincie.

- + Samen met het OV-Bureau, gemeenten en inwoners werken we aan een **dekkend netwerk** van openbaar vervoer, zodat voorzieningen goed bereikbaar zijn van deur tot deur.
- + De **MBO's, HBO's en universiteit** in de regio moeten met elkaar worden verbonden door Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV). Zo moeten de busverbindingen tussen Hoogeveen-Emmen en Emmen-Assen verbeterd worden.
- + OV-abonnementen moeten niet ophouden bij de provincie- of concessiegrens. Sluit aan bij de vervoersvraag van de reiziger en biedt dus ook **interprovinciale trajectkaarten** en abonnementen aan die geldig zijn in zowel bus als trein, ongeacht of dit een trein van Arriva, NS of een andere vervoerder is.
- + De betalingssystemen van OV en publiek vervoer, zoals WMO-vervoer, moeten samengevoegd worden.
- + Een goede **toegankelijkheid** van het openbaar vervoer voor ouderen en mensen met een beperking is essentieel. De informatievoorziening, haltes, stations, bussen en treinen moeten daarop ingericht zijn. Alle haltes en stations in Drenthe zijn uiterlijk in 2021 100% toegankelijk.
- + Er komt meer aandacht voor sociale **veiligheid** van haltes en stations. Er worden goede afspraken met politie en het Openbaar Ministerie gemaakt om de veiligheid in het openbaar vervoer te verzorgen. Goede verlichting maakt hier onderdeel van uit.
- + Waar mogelijk moeten **verbindingen met kleine dorpen** in stand worden gehouden voor de leefbaarheid. Als dit niet langer haalbaar is, moet er een goede andere oplossing worden geboden.

7.3 Spoor

De huidige spoorverbindingen dragen niet voldoende bij aan een goede mobiliteit. De ChristenUnie wil investeren in goede spoorverbindingen om de bereikbaarheid van de regio te bevorderen voor onze inwoners. Bovendien wordt hiermee een nieuw economisch perspectief geboden voor de hele regio. Daarnaast sluiten we in Drenthe aan bij de ontwikkeling dat de trein het alternatief wordt voor vliegverkeer in Europa.

- + Vanuit Drenthe willen we een **snelle verbinding** en **kortere reistijden** naar de Randstad. Het spoor tussen Groningen-Zwolle maken we (stapsgewijs) geschikt voor hogere snelheden (160 tot 200 km/uur). In nieuwe spoorconcessies worden afspraken gemaakt over de inzet van materieel, dat deze snelheden kan rijden. Daarnaast zetten we in op kortere halteertijden, zodat de treinen minder tijd verliezen.
- + De ChristenUnie zet in op meer, snellere en vooral **directe verbindingen** vanaf alle stations in Drenthe naar de Randstad. De ChristenUnie wil dat de huidige treinen na Zwolle verder doorrijden als Intercity richting de Randstad. Daarnaast willen we dat Hoogeveen en Meppel in de spits elk kwartier een trein krijgen in plaats van elk half uur.
- + Om de veiligheid te vergroten zetten we ons in voor **bewaakte spoorwegovergangen**.
- + We investeren in de **verbinding Emmen-Zwolle**: deze moet beter, sneller en met een hogere frequentie. Als dit vraagt om inhaalsporen en verdubbeling pakken we dit voortvarend op.
- + We investeren in de ontbrekende infrastructuur tussen **Emmen-Veendam (Nedersaksenlijn)** om de bereikbaarheid en mobiliteit van inwoners in de Veenkoloniën te bevorderen. Daarnaast is deze verbinding relevant voor het goederenvervoer. Dit traject biedt bovendien een alternatief bij stremmingen op het traject Groningen-Zwolle. Hiervoor is het noodzakelijk dat het hele traject Emmen-Veendam-Groningen wordt geëlektrificeerd. Dat is bovendien beter voor het milieu en de reistijd.
- + Daarna zetten we met de provincie Overijssel in op verbetering van de verbinding met **Enschede**. Daardoor wordt Zuidoost-Drenthe, met het traject Groningen-Emmen-Enschede, de spil tussen de kennisinstellingen in het noorden en oosten van Nederland.

- + Met de verbinding tussen **Coevorden** en **Emlichheim** (en vervolgens Rheine) wordt Drenthe aangesloten op het internationale treinnetwerk.

7.4 Verkeersveiligheid

We gaan voor 50% minder verkeersdoden en verkeersgewonden in 2029. De provincie gaat, in overleg met alle partners, actief op zoek naar knelpunten die aangepakt moeten worden. Bij herinrichting van het openbaar gebied letten we op de kwaliteit en inrichting van wegen die de verkeersveiligheid bevorderen. Een goede inrichting moet leiden tot veilig gedrag. Naast handhaving blijven we inzetten op preventieve maatregelen.

- + We hebben specifieke aandacht voor **veilige** provinciale wegen, vooral wanneer deze door dorpskernen gaan letten we op de leefbaarheid in het dorp.
- + Er wordt ingezet op **verkeers-** en **mobilitetslessen** gericht op veilig, verantwoord en vlot gebruik van verschillende vervoersmiddelen.

7.5 Elektrisch rijden

De komende jaren zal het elektrisch rijden enorm toenemen. Nog voor 2020 gaan steeds meer automerken elektrische auto's produceren, waarbij grote innovaties op het gebied van techniek en actieradius zichtbaar zijn. Cruciaal voor deze ontwikkeling is een goede laadinfrastructuur. De ChristenUnie is een groot voorstander van deze vorm van verduurzaming van mobiliteit en ziet daarnaast economische kansen voor onze regio. We willen het gebruik van elektrische voertuigen door inwoners stimuleren.

- + Er komen voldoende (semi)**openbare laadpalen** om te voorzien in de huidige en toekomstige vraag voor elektrische voertuigen.
- + Er komt een subsidieregeling voor inwoners voor de plaatsing van een **privé-oplaadpunt**.
- + Er komen meer **waterstoftankstations**.

7.6 Groningen Airport Eelde

De ChristenUnie ziet de luchthaven als een noodzakelijke nutsvoorzieningen voor de regionale economie. Als essentieel onderdeel van de infrastructuur zorgt het voor verbetering van het vestigingsklimaat en voorziet het in werk voor Drenthe. Provinciaal geld wordt alleen gebruikt voor niet-economische diensten van algemeen belang (NEDAB-kosten), zoals de brandweer.

Tegelijk maken wij ons grote zorgen om de gevolgen van de luchtvaart voor onze leefwereld. Daarom willen we dat de provincie zich inzet voor het verlagen van de schadelijke uitstoot van vliegtuigen op Eelde. Het Routefonds dient ons inziens niet voor het aantrekken van nieuwe vluchten naar Eelde, maar voor het verplaatsen van bestaande vluchten van bijvoorbeeld Schiphol. Daarnaast moeten de terreinen en gebouwen om de luchthaven volledig duurzaam gemaakt worden.

Kunst, cultuur & sport

8.1. Kunst

Mensen zijn creatieve wezens. God, onze Schepper heeft ons creatieve gaven gegeven waar we van genieten. Kunst en cultuur horen bij ons menszijn en zijn waardevol voor een open en bloeiende samenleving. Bibliotheken, concertzalen, musea en toneelhuizen zijn plekken waar mensen graag zijn. Kunst kan het leven mooier maken, mensen bij elkaar brengen en nieuwe inzichten geven, zowel in het mooie als in het lijden. Onze cultuur kent een rijke geschiedenis en is drager van onze identiteit. Kunst en cultuur zijn daarmee echt van en voor de samenleving. De overheid kan een rol vervullen als subsidieverstrekker, opdrachtgever en beschermer van ons culturele klimaat en erfgoed.

De afgelopen jaren heeft de provincie de culturele basis op orde gebracht en heeft de culturele sector zich min of meer hersteld. Culturele instellingen zijn meer op de samenleving gericht en tegelijkertijd minder afhankelijk van subsidies. Daarbij is het ambitieniveau van de sector hoog gebleven. Tegelijkertijd zien we dat veel zzp'ers tegen zeer lage tarieven werken, dat talentontwikkeling onder druk staat, en dat een verschraling van het culturele aanbod dreigt. De ChristenUnie zet de lijn door om voor de provincie belangrijke culturele instellingen en evenementen financiële zekerheid te bieden. Zo kunnen we daarop samen verder bouwen aan het culturele klimaat van Drenthe.

8.1.1 Musea

We zijn trots op het Drents Museum, dat met nationale en internationale tentoonstellingen bijzonder waardevol is voor het culturele klimaat. Ook het Hunebedcentrum en het Herinneringscentrum Kamp Westerbork vertellen de bijzondere geschiedenis van Drenthe.

In spanning wachten we af of de Koloniën van Weldadigheid in onder andere Frederiksoord en Veenhuizen worden benoemd als Unesco Werelderfgoed. Ongeacht de uitkomst vinden wij dat dit hoort bij het verleden én de toekomst van Drenthe, van Nederland.

- + We **ondersteunen** deze **musea** om in de toekomst aantrekkelijk te blijven en waardevol te zijn voor Drenthe.
- + We ondersteunen de "**kleinere**" **musea**, zoals het Gevangenis­museum en De Buitenplaats, incidenteel bij aantrekkelijke projecten.

8.1.2 Monumenten

Cultuur legt de verbinding tussen verleden, heden en toekomst. Bijzondere gebouwen, voorwerpen, tradities, foto's, films en verhalen tonen de geschiedenis van onze provincie; dit is ons historisch erfgoed. Erfgoed vertelt niet alleen de vaderlandse geschiedenis, maar ook de regionale en lokale geschiedenis. Daarom moeten we ons erfgoed zorgvuldig bewaren en beschermen, maar ook doorgeven aan volgende generaties, in samenwerking met het onderwijs.

- + Ook onze jongste geschiedenis krijgt een plek in het erfgoedbeleid, bijvoorbeeld door het aanwijzen van **naoorlogse monumenten**.
- + **Digitalisering** van ons erfgoed helpt om het voor iedereen toegankelijk te maken en te bewaren voor toekomstige generaties. De provincie kan hierbij ondersteuning bieden.
- + Er moet geld beschikbaar zijn voor noodzakelijk **onderhoud** aan rijksmonumenten en om monumenten een nieuwe bestemming te geven. Daarbij is er bijzondere aandacht voor het duurzamer maken van monumenten.

8.1.3 Kerkelijk erfgoed

Een grote uitdaging ligt er op het gebied van kerkelijk erfgoed. Kerken zijn als religieus erfgoed vaak beeldbepalend in steden en dorpen. Voor veel Nederlanders zijn kerken dragers van herinneringen aan belangrijke momenten in het leven. Door tekort aan middelen is er echter steeds weer de kans op achterstallig onderhoud. Er is sprake van toenemende leegstand. De ChristenUnie vindt het belangrijk dat er zicht is op het aantal kerken en de staat ervan. Vooral ook om de kansen voor herbestemming niet te missen en op tijd in te zetten op behoud van het religieus erfgoed.

- + De provincie ontwikkelt samen met de gemeenten, het Drents Landschap en de Stichting Oude Drentse Kerken een **visie** op de toekomst van leegstaande en/of **monumentale kerkgebouwen** in Drenthe.
- + We stellen **extra geld** beschikbaar voor onderhoud en herbestemming van kerkelijk erfgoed.

8.1.4 Kunsten

De ChristenUnie vindt het belangrijk kunst en cultuur actief te ondersteunen. Zij zorgen voor een levendig cultureel klimaat dat belangrijk is voor het welzijn van onze inwoners. In de afgelopen jaren hebben verschillende organisaties, waaronder het Noord Nederlands Orkest, (financiële) zekerheid gekregen van de provincie. Ook de komende vier jaar krijgen zij die zekerheid van ons. Zo kunnen we samen verder bouwen aan cultuur in onze provincie.

Naast de professionele instellingen zijn de vele beoefenaars van amateurkunsten en cultuurhistorische verenigingen voor de leefbaarheid in dorpen en wijken. Plaatselijke koren, harmonieorkesten, muziekscholen, toneelverenigingen en galerieën zorgen voor het versterken van de onderlinge contacten.

- + De ChristenUnie wil in het provinciaal beleid niet alleen aandacht voor de professionele kunsten, maar ook de **amateurkunsten** ondersteunen.

8.2. Cultuur

8.2.1 Cultuureducatie

De ChristenUnie vindt het belangrijk dat kinderen en jongeren met kunst en cultuur in aanraking komen. De provincie moet juist voor hen aansprekende en spraakmakende initiatieven ondersteunen. Daarnaast kunnen jongeren door beoefening van de amateurkunsten hun creatieve talenten ontdekken en ontwikkelen. Cultuureducatie is een belangrijk onderdeel van hun ontwikkeling en vorming en verdient een plek in het onderwijs. Het is belangrijk dat er voor kinderen en jongeren een toegankelijke aanbod van kunst en cultuur is.

- + **Cultuureducatie:** alle kinderen krijgen les in cultuur. Scholen bepalen zelf hoe zij hier invulling aan geven.
- + Ieder kind verdient een brede **toegang tot cultuur** met mogelijkheden om zich ook buiten schooltijd verder te ontwikkelen op het creatieve pad. Daarbij is in het bijzonder aandacht voor kinderen uit gezinnen met een laag inkomen.
- + **Talentontwikkeling** vormt de basis voor het provinciale culturele klimaat. Creatieve broedplekken zoals culturele podia, kunstvakonderwijs zijn daar belangrijk voor.

8.2.2 Bibliotheken

De bibliotheek is al lang niet meer alleen maar de plek om boeken te lenen. Steeds vaker is er veel meer te doen. Mensen kunnen er cursussen volgen, het is een ontmoetingsplek en de bibliotheken zijn zo een belangrijk onderdeel om een gemeente leefbaar te houden en geletterdheid te bevorderen.

- + De provincie zet zich samen met gemeenten in voor **bibliotheken**, die toekomstbestendig zijn en bijdragen aan maatschappelijke uitdagingen en ambities, ook in de kleinere dorpen en kernen, bijvoorbeeld door het zoeken naar slimme oplossingen als ophaal- en inleverpunten in de wijken en dorpen.

8.2.3 Regionale media

De regionale omroep is heel belangrijk voor de lokale nieuwsvoorziening, onder meer voor de versterking van de democratie. Wij maken ons sterk voor onafhankelijke, kritische journalistiek in de regio.

8.3. Sport

Sport is een mooie manier om door God gegeven talenten te ontwikkelen en de volksgezondheid te bevorderen. Daarnaast is sport een praktische manier om respectvol met elkaar om te leren gaan. De ChristenUnie pleit voor open sportclubs met een sterke verbinding tussen het sociale en het gezondheidsdomein. Zo is er in de sport ruimte voor iedereen: voor mensen met een laag inkomen, ouderen, mensen met een beperking en mogelijk andere doelgroepen.

Sport is niet direct een provinciale taak. Toch kan de provincie een stimulerende en ondersteunende rol op het terrein van de (breedte)sport en gehandicaptensport hebben, bijvoorbeeld als er op dit gebied samen gewerkt moet worden tussen gemeenten. Hierbij gaat het om zaken als het afstemmen van accommodaties (wat komt waar), het stellen van prioriteiten bij het geven van subsidies voor sportactiviteiten en beleid, gericht op een gezonde levensstijl.

De provincie kan een rol spelen bij het ondersteunen van profsport en grootschalige sportevenementen die een positieve uitstraling hebben op de aantrekkelijkheid van Drenthe. We zijn kritisch op het bekostigen van voorzieningen voor professionele sporten waar veel geld in omgaat (Bijvoorbeeld de Formule 1 of Eredivisie voetbal met grote transfersommen). Daarbij maken we onderscheid tussen de kosten die evengoed met privaat geld kunnen worden bekostigd en niet-economische kosten. Denk hierbij aan kosten die gemaakt worden om de veiligheid van de omgeving en bezoekers te kunnen garanderen. Van organisatoren verwachten wij aantoonbare inzet om de breedtesport in Drenthe te verbeteren.

- + Gemeenten worden ondersteund bij het afstemmen van hun **sportaccommodaties**.
- + We stimuleren lokale overheden om zich (gezamenlijk) actief in te zetten voor **gehandicaptensport**.
- + **Bovenregionale sportvoorzieningen** kunnen zo nodig een laatste steuntje in de rug kunnen krijgen van de provincie.
- + De provincie kan een rol spelen als het gaat om het stimuleren van een **gezonde leefstijl**, bijvoorbeeld via het netwerk Drenthe beweegt en via SportDrenthe.
- + In een gezonde leefstijl gaan alcohol, roken en sport niet samen. Het **alcoholgebruik** in sportkantines en aansluitend aan activiteiten wordt ontmoedigd.
- + In het provinciale sportbeleid komt specifieke aandacht voor sport en bewegen, inclusief goede voorzieningen, voor **ouderen**.

Bestuur & Financiën

9.1 Verschillende overheidslagen, één missie

De ChristenUnie-politici maken deel uit van een beweging van maatschappelijk betrokken christenen die op tal van plekken in de samenleving hun geloof een stem geven. Die hun geloof niet bewaren voor de kerk of thuis, maar uitdelen in de maatschappij. Die bereid zijn verantwoordelijkheid te nemen en samen te werken voor een betere samenleving.

Dat geldt ook voor de ChristenUnie in Drenthe. Toen wij in 2015 de mogelijkheid kregen om deel te nemen aan het College van Gedeputeerde Staten hebben wij die kans aangegrepen om mee te bouwen aan de toekomst van onze provincie. Zo neemt de ChristenUnie ook deel aan het Kabinet Rutte III en hebben wij in een aantal gemeenten in Drenthe zitting in het College van Burgemeester en Wethouders.

Wij beseffen heel goed dat de overheid niet alle vraagstukken kan oplossen. De samenleving is niet maakbaar. Maar de overheid is er volgens de ChristenUnie wel om het zwakke te beschermen, waar nodig regels op te stellen en vrede te stichten. De Bijbel roept ons op om recht te doen, trouw te zijn, en nederig de weg te gaan die God van ons vraagt. (Micha 6:8)

De ChristenUnie is een landelijke, christelijke netwerkpartij. Dat biedt stabiliteit. Onze provinciale standpunten zijn niet zomaar even opgeschreven, maar gebaseerd op onze christelijke uitgangspunten en in lijn met ons landelijke beleid. Tegelijk biedt het feit, dat de ChristenUnie actief is op alle niveaus van het openbaar bestuur uitstekende mogelijkheden om af te stemmen en om provinciale zaken landelijk of lokaal aan de orde te stellen.

9.2 Taakopvatting

De provincie heeft een aantal wettelijke taken, dat zich vooral richt op ruimte en economie, twee belangrijke onderwerpen die weer samen komen in het omgevingsbeleid. Ook cultuur hoort voor een deel tot de taken van de provincie, waar dit de lokale belangen overstijgt. Naast de wettelijke taken kan de provincie zelf bepalen welke taken zij wil aanpakken. Er is immers sprake van een open huishouding, zoals vastgelegd in artikel 124 van de Grondwet. Een open huishouding betekent, dat de provincie verder zelf mag bepalen welke onderwerpen zij wil oppakken. De basisgedachte van de provincie is wel dat een taak het beste zo dicht mogelijk bij de burger kan worden uitgevoerd. De beslissing wordt bij voorkeur genomen op de plaats waar die ook effect heeft.

In veel gevallen zal dit de gemeente zijn. Er kunnen zich echter situaties voordoen waarin provincies een meerwaarde kunnen leveren op taken buiten het wettelijke domein. Hier zal vooral sprake van zijn wanneer er (boven)regionale kwesties of sector-overstijgende zaken spelen en gemeenten niet in staat zijn de desbetreffende zaken aan te pakken of op te lossen. Wanneer deze situatie zich voordoet, kunnen Provinciale Staten zelfstandig besluiten om een provinciale inzet te leveren en het takenpakket uit te breiden. Zowel de Grondwet als de Provinciewet geven provincies deze mogelijkheid en wat de ChristenUnie betreft blijft dit zo. In de gedachtegang dat een taak het beste zo dicht mogelijk bij de burger wordt uitgevoerd, past dat het beleid rondom zorg en welzijn in de eerste plaats thuishoort bij de gemeente, en niet bij de provincie. Als lokaal beleid structureel de gemeentegrenzen overschrijdt, zoals bijvoorbeeld het geval is bij de regionale omgevingsdienst, bij regionale ziekenhuizen en ook bij regionale samenwerking of gemeenschappelijke regelingen voor jeugdzorg en maatschappelijke opvang, is het goed om te heroverwegen of deze taken wel bij de juiste overheidslaag geplaatst zijn. De beperkte mogelijkheden tot politieke controle op deze organisaties leidt tot de vraag of een verankering binnen de provinciale overheid — met uitvoeringsorganisaties waarin de gemeenten betrokken zijn — de voorkeur verdient.

- + De **roeping** van overheden, waaronder de provincie is om, in dienst van God, een veilige leefomgeving te hebben en houden en daarnaast de openbare samenleving te ontwikkelen.
- + Nederland is als **eenheidsstaat** ontstaan vanuit de kracht en zelfstandigheid van de provincies. Provincies moeten die regionale **autonomie** voortdurend inhoud geven.
- + De verantwoordelijkheid voor een groot aantal taken is verplaatst van het rijk naar de gemeenten. Het gemeentebestuur heeft veel vrijheid bij de uitvoering van deze taken. Provincies bevorderen de **gemeentelijke beleidsvrijheid** zoveel mogelijk en stimuleren gemeenten daarin waar mogelijk ook samen te werken met andere gemeenten.
- + De ChristenUnie heeft er vertrouwen in dat de gemeenten in Drenthe hun taken goed oppakken. Daartoe werken gemeenten ook veel met elkaar samen. Structurele samenwerking tussen gemeenten mag echter niet leiden tot verarming van de **lokale democratie**. Zolang de gemeenten hun taken goed uitvoeren en het democratisch proces gewaarborgd blijft, blijft de provincie op afstand. Mochten zich grote en structurele problemen voordoen, dan kan er besloten worden om deze bovengemeentelijke taken over te nemen.
- + Provinciebesturen moeten onder andere op grond van de Omgevingswet maximaal samenwerken met de **waterschappen** in het belang van duurzaam waterbeheer.

9.3 Bestuursstijl

De ChristenUnie pleit voor een houding die luisterend, samenwerkend, verbindend en integer is. Het provinciebestuur is het meest effectief in samenwerking met andere partijen. Belangrijk hierin zijn de gemeenten, maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven, hogescholen en universiteiten. Het belang van samenwerking vraagt om een houding die samenwerking bevordert. Het betekent ook, dat de provincie vaak zal participeren in netwerken om haar doelen te bereiken. Dit vraagt om transparantie en integriteit ten opzichte van de inzet en de te bereiken doelen. Het vraagt ook om een duidelijke rolverdeling tussen het College van Gedeputeerde Staten en de Provinciale Staten.

Ondermijning is een groot probleem waar wij onze ogen niet voor sluiten. In de afgelopen periode heeft onze fractie daar herhaaldelijk aandacht voor gevraagd. Een goede screening van de mensen, die binnen het bestuur actief zijn, is daarbij gewenst. Daarnaast pleiten wij voor continuering van de jaarlijkse Integriteitsdag, die op initiatief van de ChristenUnie Drenthe in 2018 is ingesteld. Dit is een dag waarop we met het College van Gedeputeerde Staten en Statenleden samen kijken naar ons eigen handelen en tevens weer bewustwording creëren voor de risico's van beïnvloeding van de besluitvorming door mensen/organisaties met andere belangen.

- + De **rol van de overheid** ten opzichte van de samenleving verandert; inwoners vragen meer ruimte voor eigen initiatieven en de uitvoering ervan. Het provinciebestuur moet hieraan maximaal tegemoet komen, tenzij andere openbare belangen hierdoor worden geraakt.
- + De veranderende rol van de overheid mag er niet toe leiden dat daar waar besluiten nodig zijn deze niet genomen worden. We willen een **besluitvaardige provincie**. Overleg dient ook tot resultaten te leiden. De provincie is rechtstreeks democratisch gelegitimeerd om zaken in besluiten door te zetten waar overleg faalt of het regionaal belang dat vereist.
- + De provincie behartigt het **openbaar belang**. Dat belang is niet beperkt tot de terreinen waar de wet haar taken geeft, maar strekt zich ook uit tot domeinen waar geen wettelijke taak voor de provincie ligt. Om die reden wordt periodiek de '**staat van de provincie**' opgemaakt, waarin de stand van zaken op de terreinen van people, planet en profit wordt gemonitord en beleidsinitiatieven kunnen worden genomen.
- + De overheid is meer dan ooit medespeler in een **netwerksamenleving**. Om die reden onderhoudt het provinciebestuur intensieve contacten met de Europese Unie, de landelijke overheid, gemeenten, andere provincies en met organisaties, bedrijven en instellingen die van belang zijn voor de provinciale samenleving en worden zij betrokken bij de beleidsbepaling.
- + De **zelfstandigheid** van de provincies staat niet ter discussie. Waar nodig wordt op bovenregionaal niveau samengewerkt, maar dit gebeurt steeds vanuit het perspectief van de zelfstandige provincie.

- + Screening van mensen die binnen het openbaar bestuur actief zijn.
- + Continuering van de jaarlijkse **Integriteitsdag** voor Statenleden en Gedeputeerde Staten.
- + De provincie communiceert met inwoners in **begrijpelijke taal**.

9.4 Financiën

Het provinciebestuur stemt haar beleid af op de beschikbare middelen. Waar mogelijk zal zij samen met haar partners afspraken maken over de financiering van het voorgestane beleid. Dat kan zijn door het aangaan van constructies die gezamenlijke financiering behelzen, of door (gezamenlijke) acties in de richting van het rijk of Europese subsidies. Ook kan de provincie de regionale ontwikkeling of verduurzaming stimuleren door het beschikbaar stellen van alternatieve financiële instrumenten, zoals revolverende fondsen (fondsen waaruit leningen aan derden worden verstrekt). Hierbij moet er voldoende oog zijn voor de financiële risico's, die dit met zich mee kan brengen.

Om eigen beleid te kunnen voeren en een goede partner te zijn is een open huishouding voor de provincie essentieel. De ChristenUnie pleit voor de handhaving van een eigen provinciale belastingheffing. Provinciale belastingverhoging kan alleen als grote maatschappelijke opgaven aantoonbaar vragen om extra investeringen.

Om een ambitieus provinciaal beleid te kunnen financieren, zal de provincie zijn eigen organisatie zo efficiënt mogelijk moeten inrichten. Organisatorische samenwerking met gemeenten en andere provincies kan daar een belangrijke bijdrage aan leveren.

De ChristenUnie wil dat de provincies zich als partner van de gemeente opstellen bij het op orde krijgen en houden van de gemeentelijke financiële huishouding. Dit is een houding van willen meedenken, adviseren en de eigen gemeentelijke verantwoordelijkheid blijven respecteren. Dit gaat verder dan het wettelijk financiële toezicht.

- + De provincie zorgt jaarlijks voor een voor de bewoners **inzichtelijke** en **toegankelijke begroting**. Het inzetten van een digitale begrotings-app kan hierbij helpen.
- + Er is jaarlijks structureel sluitende (meerjaren)begroting.
- + We zetten in op de continuering van de **Investeringsagenda** 2015-2019.
- + De 'Kadernota weerstandsvermogen en risicomanagement' wordt herzien.
- + Het reserveringsbeleid is adequaat.
- + De provincie is terughoudend bij het verhogen van de **belastingdruk** door het ophogen van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting.
- + De provincie stelt zich op als partner van de gemeenten bij het op orde houden of krijgen van de financiële huishouding.
- + De provinciale organisatie is efficiënt en toegesneden op de vraagstukken waarvoor zij staat. Daartoe wordt zij door voldoende middelen in staat gesteld.

Voor een waardevol Drenthe

Verkiezingsprogramma
Provinciale Staten 2019 – 2023

ChristenUnie Drenthe